ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

«Ο *ΑΡΤΑΞΕΡΞΗΣ* ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΜΕΤΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΠΛΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΣΟΛΩΜΙΚΟ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΝΤΟΥΝΗ (1731-1817)»

Θέλεις ν' ακούσης συμβουλήν πιστήν του δουλευτή σου;
διάλεξε νά 'ναι όμοιος μ' εσένα ο εραστής σου.

Εισαγωγικά

Ο *Αρταξέρξης*, έργο του Πέτρου Μεταστάσιου, είναι η πληρέστερα σωζόμενη μετάφραση, ανέκδοτη έως σήμερα, του Προσολωμικού ποιητή, μεταφραστή και λόγιου Ιωάννη Καντούνη. Για τον πνευματικό αυτό άνθρωπο των απαρχών της Επτανησιακής σχολής, που εγκαινιάστηκε στη Ζάκυνθο, αλλά και για το έργο του έχουμε αναφερθεί εκτενώς σε προηγούμενες μελέτες μας,[1] οι τελευταίες από τις οποίες σχετίζονταν με εκδόσεις ανέκδοτων επίσης, όπως το παρόν, έργων του.[2] Για την περιπέτεια, επίσης, του χειρόγραφου κώδικα που περιείχε τις ανέκδοτες μεταφράσεις του έργων τού πολλού Πέτρου Μεταστάσιου έχει γίνει λόγος κυρίως στα πρώτα από τα προαναφερθέντα δημοσιεύματά μας, στα οποία και παραπέμπουμε.[3]

Τα αρχαιόθεμα θεατρικά ή, συνηθέστατα, οπερετικά έργα ανήκαν στις προτιμήσεις του 18ου αιώνα, εκπροσωπώντας στον χώρο της μουσικής ή του θεάτρου ή της όπερας[4] το νεοκλασικιστικό πνεύμα και την απότοκη αυτού αρχαιολατρία. Ωστόσο, το μήνυμά τους, υπό τον φωτισμό της κλεινής αρχαιότητας, ως αδιαφιλονίκητης έξωθεν καλής μαρτυρίας, αποτελούσε διδακτικό στόχο για την εποχή τους, σηματοδοτώντας τη δημιουργική έρευνα των αρχαίων πηγών και την απάντληση από αυτές υποθηκών οικουμενικής αξίας και πολιτικού ή ηθικού κύρους, που εν τέλει αναδείκνυαν τις νέες αρχές, τα μηνύματα δηλαδή του διαφωτισμού και τον εγκεντρισμό τους στο νέο, φιλελεύθερο και δημοκρατικό, αστικό πνεύμα.

[1] «Οι ανέκδοτες θεατρικές μεταφράσεις του Ιωάννη Καντούνη και οι γλωσσικές θέσεις του για τη μεταγλώττιση των λογοτεχνικών κειμένων (Ζάκυνθος, τέλη 18ου αιώνα)», *Νέα Εστία*, τχ. 1742 (2002), σ. 312-320.

[2] Βλ. Θεοδόσης Πυλαρινός: α) «Ανέκδοτες μεταφράσεις έργων του Πέτρου Μεταστάσιου από τον Ζακύνθιο Ιωάννη Καντούνη (1731-1817)», *Παράβασις*, τ. 8 (2008), σ. 401-432, Αθήνα, εκδ. Ergo. (Πρόκειται για τα κείμενα *Η Ερμόνησος, Πάθος του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού* και [*Ο αιχμάλωτος έρωτας*], έργα του τέλους του 18ου αιώνα). β) «Ο *Δημοφών* του Μεταστάσιου σε μετάφραση του Προσολωμικού Ιωάννη Καντούνη», *Παράβασις*, τ. 9 (2009), σ. 533-585.

[3] Βλ. την αναφορά στην ανακάλυψη των λανθανουσών θεατρικών μεταφράσεων του Ι. Καντούνη και τις εκδόσεις μας από τον θεατρολόγο Γιώργο Πεφάνη στο μελέτημά του «Το Επτανησιακό θέατρο. Μια σύντομη επισκόπηση», στον συλλογικό τόμο: *Ιόνιοι Νήσοι. Ιστορία και πολιτισμός*, έκδ. της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός, Αθήνα 2007, σ. 176.

[4] Ως λιμπρέτο της όπερας του Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρντ *Δημοφών*, για παράδειγμα, αξιοποιήθηκε το ομώνυμο της όπερας έργο του Μεταστάσιου, το οποίο εκδώσαμε στον 9ο τόμο της *Παράβασης*. Πρόσφατα, μάλιστα, κυκλοφόρησε απόσπασμα της όπερας αυτής σε διπλό ψηφιακό δίσκο της Εταιρείας Arts, με τίτλο Wolfgang Amadeus Mozart, *Demofonte*. Ein Opernfragment, υπό τη διεύθυνση του Bruno Weil.

Η δομή του δραματικού έργου *Αρταξέρξης* είναι πυκνή με πολλές εναλλαγές και εκπλήξεις και η οικονομία του πολύ καλά επεξεργασμένη, ώστε να μη κουράζεται ο αναγνώστης, η αγωνία του οποίου βαίνει αΰξουσα και παραμένει αμείωτη όσο εξελίσσεται το έργο με το απρόσμενα ευχάριστο τέλος, επιβράβευση της αρετής και του υιικού ήθους. Οι ήρωες είναι φυσικοί και πειστικοί, θα λέγαμε δε ότι το στοιχείο του θανάτου, που ελλοχεύει παντού, είτε στις περιπτώσεις που συνέβη ήδη αυτός είτε εκεί όπου φέρεται απειλητικός, καθιστά αυτούς ιδιαίτερα τραγικούς, θυμίζοντας σκηνές από την αρχαία τραγωδία, στα χνάρια της οποίας, εξάλλου, έχει δομηθεί το όλο έργο.

Η στίξη και η ορθογραφία του πρωτοτύπου αφέθηκαν ως είχαν, παρά την αναγνωστική δυσκολία που προκαλούν εν γένει οι ανορθογραφίες,[5] οι πολλές διττογραφίες (*σήγχισες* και *συγχυσμένο, αρνάσαι* και *αρνήσαι*) και οι λεκτικές ποικιλίες (*χέρι* και *χέρα*, το δεύτερο με κρητική προέλευση, *ψυχή* και *ψη*, το δεύτερο επίσης με επιδράσεις κρητικές, σύνηθες φαινόμενο στους Προσολωμικούς, για τις σχέσεις των οποίων με την Κρήτη έχουμε κάνει λόγο στις προαναφερθείσες μελέτες μας για τα άλλα μεταφράσματα του ίδιου χειρόγραφου κώδικα του Καντούνη). Επίσης, γράφτηκαν μονολεκτικά ακολουθίες δύο ή και τριών λέξεων, σύμφωνα με τη γραφή του πρωτοτύπου (*ψυμου*= ψυχή μου, *κεφαλήνμου, πέμουτο*= πες μου το κ.λπ.), με το σκεπτικό της στοιχειώδους μίμησης της πιθανής φωνητικής απόδοσης της εποχής, της επισήμανσης των πειραματισμών των Προσολωμικών να κωδικοποιήσουν τη γραφή της δημοτικής γλώσσας, και εν τέλει της κατάδειξης της περιπέτειας και της ιστορικής διαδρομής της απλοελληνικής στα Επτάνησα.[6]

Εν τάχει ως προς τη διαμόρφωση της απλοελληνικής γλώσσας, τη σπουδαιότητα της καθιέρωσης της οποίας επισήμανε ο Καντούνης στον Πρόλογο που πρόταξε σε ολόκληρο τον κώδικά του, θα επισημάνουμε ως μικρή πρόγευση τα εξής, αφού τονίσουμε τις πλείστες όσες γλωσσικές δοκιμές και πειραματισμούς τους, με άγνωστες, ασυνήθιστες και μη επικρατήσασες στον γραπτό λόγο εκθλίψεις, αφαιρέσεις, κράσεις, διττογραφίες, που σε τελευταία ανάλυση οδήγησαν στη φωνητική καθιέρωση, κωδικοποίηση και δικαίωση της συνίζησης: α) Έτσι, παρατηρούνται λίγα σχετικά απολιθώματα ή στερεότυπα ή συντακτικά κατάλοιπα από την αρχαία γλώσσα (*επαίνου ανάξια, θεατού λαού, καιρός του μελετάν, μα του ποιείν·* βλ. και την ιδιότυπη ανάμνηση της αναστροφής της πρόθεσης *χωρίς*, στη φράση *με πταίσιμον χωρίς*= άνευ πταίσματος, χωρίς να φταίει). β) Εισάγονται στον γραπτό λόγο πολλές λέξεις της δημώδους. γ) Αντέχουν στην αρχαία τους μορφή οι προθέσεις *διά* και *εις* (υπάρχει και ο τύπος *εισέ*, πρόκριμα του μετέπειτα *σε*, καθώς και η μη επικρατήσασα τελικά μορφή τού *σε* ως *σ*, μπροστά από λέξη που αρχίζει με *ταυ*, π.χ. *στέλος*= στο τέλος). δ) Παραβιάζεται η κατηγορία των συνηρημένων ρημάτων με εμφανή προτίμηση προς τα συναιρούμενα σε -άω (*αρνάται* αντί *αρνείται*). ε) Επιβιώνουν, μάλλον για λόγους μετρικούς, τύποι του

[5] Όπως *επείθη*= επειήθη (στην Πράξη Α΄, Σκηνή θ΄). Μερική θεραπεία τους επιχειρήθηκε στο Γλωσσάρι, όπου δίπλα στον ανορθόγραφο, και ως εκ τούτου δυσνόητο ή δύσληπτο, τύπο, αντί ερμηνείας δόθηκε ο ορθογραφημένος και νοηματικά εύληπτος (π.χ. *πομένα*= [ει]πωμένα).

[6] Για τις γλωσσικές αγωνίες και εξελίξεις στα Επτάνησα βλ. τις μελέτες μας: α) «Γλωσσικές διαφορές και διαμόρφωση νέων τάσεων στα Επτάνησα στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα (Η περίπτωση του Κερκυραίου ποιητή Γεωργίου Μαρτινέλη, 1836-1896)», *Τεκμήριο*, τ. 3 (2001), σ. 213-238. β) «Οι γλωσσικές θέσεις του Πέτρου Βράιλα Αρμένη», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, περίοδος Β΄, τ. Β΄, Κέρκυρα 2005, σ. 181-210. Αφιέρωμα στον Πέτρο Βράιλα Αρμένη. γ) «Γλωσσικές ανησυχίες και αναζητήσεις στην Κέρκυρα προ της αφίξεως του Διονυσίου Σολωμού. Η περίπτωση του Ιωάννη Πετριτσόπουλου», *Πρακτικά Η΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου. Κύθηρα, 21-25 Μαΐου 2006*, τ. IVβ, «Επτανησιακός πολιτισμός, μέρος Β΄, σ. 329-348, Κύ-

γ΄ πληθυντικού σε *-ου* αντί *-ουν* (*δώσου, είμου*). ζ) Τύποι του αρχαίου *δίδωμι* γράφονται με *όμικρον* αντί με *ωμέγα*, πρακτική γενικά γνωστή στην ορθογραφία της εποχής αλλά και του 19ου αιώνα. η) Το επίρρημα *έτζι* προτιμάται στη λαϊκότερη μορφή του. η) Υπάρχει σύγχυση στις φωνές των ρημάτων (*προφασήσω, κλονίζω*= κλονίζομαι, *βυθίζω*= βυθίζομαι) και προτίμηση στη μετοχή του μέσου παρακειμένου (*χοσμένο, εμπιστευμένος, πταισμένος*). θ) Η τροπική μετοχή του Ενεστώτα αποδίδεται συνήθως με ωμέγα στην παραλήγουσα (τονιζόμενη ή μη) (*ευγένωντας*). ι) Δεν έχει οριστικοποιηθεί στη σημερινή μορφή ο περιφραστικός τύπος του παρακειμένου και του υπερσυντελίκου (*είχε τιμωρήσω*). ια) Η αύξηση στους ιστορικούς χρόνους παρουσιάζει πολλαπλά προβλήματα ανομοιομορφίας (*επαρέβηκα*). ιβ) Διαπιστώνονται μεταθέσεις ή αποκοπές φωνηέντων (*ν' απεθάνη* αντί *αποθάνη*, από σύγχυση και συμφυρμό του νεότερου *πεθαίνω* και του αρχαίου *απέθανον* – *ξέταξτου*= *εξέτασέ του*). ιγ) Μετρικοί λόγοι οδήγησαν και στην ιδιόρρυθμη έκθλιψη προ επόμενου συμφώνου, πρακτική που ναι μεν δεν την ευνόησε, αλλά και δεν την απέρριψε εντελώς η νεοελληνική κοινή (*σ' ποτάμια, σ' πηγάς, απ' τούτην, απ' τούτο·* πρβλ. το σημερινό *απ' τα τώρα*), καθώς και στο σπανιότερο φαινόμενο της αφαίρεσης προ συμφώνου (*εις 'κείνα*).

Η γλώσσα της μετάφρασης του Καντούνη παρουσιάζει και λεξικογραφικό ενδιαφέρον, γιατί περιέχει πολλές άγνωστες, σπάνιες και ακατάγραφες ακόμη λέξεις. Εκείνο, πάντως, που πρέπει να επισημανθεί είναι η συστηματική προσπάθειά του να αποδώσει στην καθημερινή γλώσσα της εποχής του το ξένο κείμενο. Όσο και αν τον βοηθούσαν οι διάλογοι στην προσπάθεια αυτή, γεγονός είναι ότι η υπόσχεσή του στον Πρόλογο του χειρογράφου του υλοποιείται τολμηρά[7] επί ενός ασταθούς και αδιαμόρφωτου γλωσσικά εδάφους.

Η προσολωμική ποίηση αποτέλεσε το υπόβαθρο της απλοελληνικής γλώσσας του Καντούνη, πρέπει όμως να του αναγνωριστεί τόσο η τιτάνια -και εύλογα ερασιτεχνική- προσπάθεια της διαμόρφωσης ενός εύχρηστου τυπικού,[8] όσο και η προδρομική γλωσσική του πρόταση, που επηρέασε τον Μάτεση στον *Βασιλικό*. Δεν παρέλκει να αναφέρουμε ότι ο κώδικας του Καντούνη υπήρχε στα κατάλοιπα του Μάτεση, πράγμα που μας επιτρέπει να εικάσουμε ότι οι δύο άνδρες γνώριζαν ο ένας τις θέσεις και τις εργασίες του άλλου ή, για να είμαστε ακριβέστεροι, ο νεότερος Μάτεσης είχε επηρεαστεί από τον πρεσβύτερο και τολμηρό ανανεωτή Καντούνη. Και, ακόμη, η πραγματεία του Μάτεση για τη γλώσσα ενέχει το σκεπτικό της απλοελληνικής, όπως την ευαγγελίστηκε ο Καντούνης, γεγονός που μας οδηγεί, από αντίστροφη διαδρομή, στη γνώση του έργου του εκ μέρους του Μάτεση.[9]

Από εκδοτικής πλευράς, δεν προσαρμόσαμε στα νέα εκδοτικά δεδομένα τις υποσημειωθείσες σκηνικές οδηγίες, αποδίδοντάς της, όπως ακριβώς τις είχε υποσελιδίως ο Καντούνης. Οσάκις όμως οι σημειώσεις επί του κειμένου (και όχι αυτές της Εισαγωγής) τέθηκαν μέσα σε αγκύλες, δεν ανήκουν στον μεταφραστή, αλλά αποτελούν δικό μας σχολιασμό.

θηρα 2009.

[7] Είναι, επίσης, γεγονός ότι υπάρχουν αποτυχημένες γλωσσικές καινοτομίες, ορισμένες από τις οποίες δεν οφείλονται σε γραμματική τακτοποίηση αλλά σε μετρικές υπαγορεύσεις.

[8] Προσπάθεια που υλοποιήθηκε με τον καλύτερο τρόπο στην ποίηση του Διον. Σολωμού.

[9] Βλ. την εργασία μας, «Η πραγματεία του Αντωνίου Μάτεση για τη δημοτική γλώσσα: Addenda et corrigenda», στην οποία θα εκδώσουμε προσεχώς πλήρες το δοκίμιο του φίλου αυτού του Διον. Σολωμού για τη δημοτική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΑΡΤΑΞΕΡΞΗΣ

Υπόθεσις

Αρταβάνης ο αρχηγός των σωματοφυλάκων Ξέρξου του Βασιλέως, βλέποντας καθ' ημέραν να ολιγωστεύη η δύναμις του αυθεντόστου, από τους χαϊμούς, οπού έλαβεν από τους Έλληνας, ήλπισε να ημπορέση να θυσιάση εις την υπερήφανον βουλήντου ομού με τον άνωθεν Ξέρξην όλην την βασιλικήν φαμελίαν, και να ανεβή εις τον θρόνον της Περσίας. Λοιπόν μεταχειριζόντας επί τούτου την άδειαν, οπού του έδιδε το θάρρος, και η αγάπη του Αυθεντόστου, εισέβη διά νυκτός εις ταις κατοικίαις του Ξέρξου, και εθανάτωσέτον. μετά ταύτα επαρώξυνε τους δύω υιούς του Βασιλέως τον ένα εναντίον του άλλου, εις τρόπον οπού, ο Αρταξέρξης ένας από τους άνωθεν δύω υιούς, έκαμε και εφόνευσαν τον αδελφόντου τον Δαρείον, διά συμβουλής του Αρταβάνου, λογιάζοντάςτον πατροκτόνον. Έλειπε μόνον διά να τελειωθή η βουλή του προδότου ο θάνατος του Αρταξέρξου, ο οποίος ητιμασμένος απ' αυτόν, και από διάφορα συμβεβηκότα (τα οποία δίδουν την στολήν του παρόντος Δράματος) αργοπορημένος, δεν εδυνήθη να αποτελειωθή η βουλήτου. έστωντας και να εφανερώθη η προδοσία, και να εφυλάχθη σώος ο Αρταξέρξης. Η οποία φανέρωσις, και φύλαξις είναι η κυριωτέρα πράξις του Δράματος.

Ιουστ: βιβλ: Γ΄: Κεφάλ: α΄ //

Η πράξις παραστήνετε εις την χώραν ονομαζομένην Σούσα, οπού είναι η Βασιλεύουσα των Περσών Βασιλέων.

Τα πρόσωπα της παρούσης Δραματικής Πράξεως

Αρταξέρξης αυθέντης, και έπειτα Βασιλεύς της Περσίας, φίλος του Αρβάκη, και αγαπητικός της Σεμείρας.

Μανδάνη αδελφή του Αρταξέρξου, και αγαπητική του Αρβάκη.

Αρταβάνης Αρχηγός των σωματοφυλάκων του Βασιλέως, Πατήρ του Αρβάκη, και της Σεμείρας.

Αρβάκης φίλος του Αρταξέρξου, και αγαπητικός της Μανδάνης.

Σεμείρα αδελφή του Αρβάκη, και αγαπητική του Αρταξέρξου.

Μεγαβήσης Στρατηγός των αρμάτων, και σύμβουλος του Αρταβάνου. //

Του Αρταξέρξου Πράξις Πρώτη

Σκηνή Πρώτη

Περιβόλιον μέσα εις το Παλάτιον των Βασιλέων της Περσίας, οπού μετέχει εις διάφοραις κατοικίαις. Θέα της αυλής. Νύκτα με φεγγάρι.

Μανδάνη, και Αρβάκης

Αρβ: Κυράμου εγώ σ' αφίνω για. (Μ) Αρβάκημου άκουσέμε
Αρβ: αχ δεν θωρείς; ο αυγερινός, Μανδάνημου έφθασέμε.
Και αν του Ξέρξου ήτον γνωστόν, πώς ήλθα εις την αυλήντου,
και πώς εκαταπάτησα την βάρβαρον βουλήντου,
Ο άμετρος δεν έφθανε πόθοσμου να με σώση,
αλλ' ούτε σε το πατρικόν σπλάγχνος να σε γλυτώση.
Μανδ: Ο φόβος είναι φρόνιμος, εδώ μέσα να μπαίνης,
κίνδυνον τρέχεις, να ημπορείς στην χώραν να διαμένης.
Του Κύρημου το πρόσταγμα σε διώχνει απ' την αυλήτου,
μ' όχι απ' της Σούσης τα τειχιά, και τοιαύτη είν' η βουλήτου.
Ακόμι δεν εχάσαμεν όληνμας την ελπίδα,
και θέλει βρέξη και για 'μάς καμμιά σταλαματίδα.
Ιξεύρεις τον Πατέρασου τον μέγαν Αρταβάνη,
οπού τον Ξέρξην Κύρημου ως βούλεται τον κάμει.
Οπού του είναι πάντοτε η εξουσιά δωσμένη
στα πλεια χωστά κι' απόκρυφα του Παλατιού να μπαίνη. //
Καυχάται ο Αρταξέρξησμας στην άκραν σας φιλίαν.
π' αντάμα αναθραφήκεται εις αρετήν κι' ανδρίαν.
Σταις πράξαις ταις ηρωικαίς πάντα επιθυμισμένους
όλη η Περσία είδεσας, και πάντοτε ενωμένους
Σταις πλεια δειναίς ανδραγαθιαίς. κι' ό,τι έβλεπε να πράξη
ο ένας τον άλλον έπασχε με πόθον να τεριάξη.
Δοξάζεισε όλος ο λαός, το στράτευμα, η πατρίδα
το θάρρος εις το χέρισου έχουν, και την ελπίδα.
Όμως εις τόσους άμετρους φίλους, που σ' αγαπούσι
θέλει αποκτίσης απ' αυτούς κρυφώς να σε βοηθούσι.
Αρβ: Πλανόμεσθεν, αγάπημου, δεν βλέπω να ημπορέση
ο αδελφόσου εις εμέ ποσώς να ωφελέση.
Όπου βαλθή να κάμημου διαφέντευσιν καμμίαν,
ωσάν και τον πατέραμου τον πέρνουν σ' υποψίαν.
Κάνει την κάθε πρόφασιν να δείξη πονηρία
το αίμα εις τον πατέραμου, σ' εκείνον η φιλία.
Οι άλλοι φίλοι οι ψεύτικοι ταις πλάταις τους γυρίζουν
ευθύς, που η ακτίναις του Ριγός ποσώς δεν με φωτίζουν.
Αχ πόσαις που είδα εγώ ματιαίς σ' εμέ ταπεινομέναις!
και τώρα υπερίφαναις πομένω, κι' αγριεμέναις!
Όμως τι θες να ελπίσω εγώ; τούτο το στάσιμόνμου
σου φέρνει κίνδυνον πολλύ, και βάσανο 'δικόνμου.
Εσέ, διατί την υποψιά του Κύρησου αναδίνει.
κι' εμένα της καρδίασμου πολύ φαρμάκι δίνει. //
Διατί να βρίσκωμαι σιμά εις τα εύμορφάσου κάλλη
να μην τολμώ να τα θωρώ φλόγα με καίει μεγάλη.
Πειδή το να εγεννήθηκα υπήκοος με κάνει
πταίστην, και να κερδήσωσε την δυσκολίαν μού βάνει,
Εγώ θα φύγω παρευθύς να πάω μακριά στα ξένα,

ή να πεθάνω, ή να γενώ άξιος, ψυχή, για σένα. (α)[10]
Μανδ: Σκληρέ! και λέγεισου η καρδιά ν' αφίσης μέ θλιμμένη;
Αρβ: ο Ξέρξης είναι, κι' όχι εγώ, ψυχήμου ηγαπημένη.
Ο Ξέρξης είν' ο Τύραννος, άδικος ο γονήςσου.
Μανδ: αλλ' έχει κάποιαν πρόφασιν, κι' ας μην ήναι βαρύσου,
Που δεν σε θέλει διά γαμβρόν, και δίχνει σκληρεμένος,
ο κόσμος... η κατάστασις... η διαφορά εις το γένος...
Τίς οίδε μη και στανικώς δίχνει σκληροκαρδίαν,
κ' εις το κρυφό, ως καλός γονής να έχη ευχαριστίαν.
Αρβ: Ημπόριε τ' όχι να μου ειπή, χωρίς να μ' ονειδίση,
αλλ' όχι έτζι να διώξη με, κι' ως άτιμον να βρίση.
Εμέ να κράζη τολμηρόν, κι' αχρείον να μ' ονομάζη;
και ως εξουθένημα λαού εμέ έτζι ν' ατιμάζη;
Αχ τούτη η καταφρόνησις, Κυρά, εφαρμάκωσέ με,
στα βάθη της καρδίαςμου εκαταπλήγωσέ με.
Αν οι γονείςμου διάδημα ποτέ δεν εβαστάξαν,
ίξευραν των γονέωντου όμως και το εφυλάξαν.
Αν αίμα εις ταις φλέβαιςμου βασιλικό δεν τρέχει,
καρδιά είχα και το φύλαξα του γυουτου, και το έχει. //
Και ας προβάλλη, αν είν καλός, ταις εδικαίςτου αξίαις,
αλλ' όχι των γονέωντου παλαιαίς ανδραγαθίαις.
Μέγας κανείς να γεννηθή, εις τούτο δεν μετέχει
η αρετή, μα η τύχημας όλον το μέρος έχει.
Που ανίσως και τα γένναμας η γνώσις είχε ορίζη
και μόνου που ήτον άξιος τα σκήπτρα να χαρίζη
Αντίστροφα τα γένναμας ίσως αυτή είχε στέρξη,
τον Ξέρξη Αρβάκη ονόμαζαν, και τον Αρβάκην Ξέρξη.
Μανδ: Εμπρός σ' εμέ, που σ' αγαπώ, μίλιε διά τον γονήμου
με σέβας περισσότερον. (Αρβ:) μα όταν βαστά η ψυχήμου
Τέτοια μεγάλη ονειδισιά, που μου είναι ασηκωμένη
η ελευθεριάτου πόθουμου, κ' αισχρώς εμποδισμένη,
Αν δεν κάνω άλλο εγώ σ' αυτόν, πάρεξ να διηγούμαι,
μεγάλο σέβας φέρνωτου, μόνο αν παραπονιούμαι.
Μανδ: Συμπάθησέμου, εγώ αρχηνώ να βάνω αμφιβολίαν
εις την αγάπηνσου, απορώ στην τόσηνσου εχθρίαν.
Δεν έχω ελπίδα ν' αγαπά ποτέ την θυγατέρα
η θυμομένησου ψυχή, μισώντας τον Πατέρα.
Αρβ: Τούτο το μίσος το πολύ, οπ' έχει η καρδιάμου
είν' όλ' αγάπη καυστηρή, π' έχω για σε, Κυράμου.
Γιατί παραπολλά αγαπώ παραπολλά θυμώνω,
και διατί στοχάζομαι με θλιβερόνμου πόνο,
Πώς στενεμένος, ωχ ωιμέ! ν' αφήσωσε, ω ψυχήμου,
ίσως μη δεν σε ματαειδούν ετούτοι οι οφθαλμοίμου. (α)[11] //

[10] (α) κάνει να φύγη.

[11] (α) Η Μανδάνη κλαίει.

Και μην είν τούτη η ύστερη φορά... ω θε! εσύ κλαίεις;
μην κλαις, διατί τα σπλάγχναμου, και την καρδιάνμου καίεις
Μην κλαις, αγάπημου γλυκιά, κ' είμαι αρκετά θλιμμένος.
χωρίς αυτά τα δάκρυα βαθυά είμαι πληγωμένος.
Στούτο σε θέλω εγώ σκληρή, να φύγω απόμανέμε,
στην σκληροσύνην του Πατρός 'μοιάζτου, και αστοχησέμε. (α)[12]

Μανδ: Στέκα μη φεύγεις ωχ ωιμέ! ψυχήμου ηγαπημένη,
και δεν βαστένω να σε ειδώ ν' αφήσης με θλιμμένη.
Θα φύγω εγώ. σ' αφίνω για, γλυκιά παρηγοριάμου.

Αρβ: σ' αφίνω για, γλυκιάμου ελπίς, σ' αφίνω για, Κυράμου.

Μανδ: Πιστός φυλάξου πάντα
στοχάσου υστερημένη
πως μένω, και θλιμμένη,
κ' ενθύμου αριά κ' εμέ.
Με του Έρωτος την χάριν,
κ' εγώ εις καιρόν τζ' ερμιάσμου
μιλώντας της καρδιάσμου,
θέλει μιλώ μ' εσέ. (β:)[13]

Σκηνή β΄
Αρβάκης, και έπειτα ο Αρταβάνης με σπαθί γυμνόν,
και αιματομένον.

Αρβ: Ω ορισμός! ω χωρισιά! στιγμή που με πλακώνει!
που με χωρίζει απ' την ζωήν, και δεν με θανατώνει!

Αρταβ: Υιγέ Αρβάκη. (Αρβ:) αφέντημου. (Αρταβ:) δόσαιμου το σπαθίσου.

Αρβ: ιδού. (Αρταβ:) το δικόμου έπαρε, και ογλήγορα αφανίσου.
Αυτό το αίμα κρύψετο 'πό κάθε ανθρώπου βλέμμα.

Αρβ: ω θέ! ποιο στήθος άτυχον έχυσε τούτο τ' αίμα; (α)[14]

Αρταβ: Φεύγα, κ' εγώ μετ' έπειτα σου λέω τα γεναμένα.

Αρβ: μ' αυτή η αχνάδα, ω Κύρημου, μάτια τα θολομένα
Τρομάζουν την καρδίανμου. γροικώντας, π' απ' τα βάθη
των στεναγμών σου μου μιλείς, παγόνω. ειπέ τί εστάθη;

Αρταβ: Σου έκαμε την εκδίκησιν γονήςσου ο ηγαπημένος.
ο Ξέρξης απ'το χέριμου εστάθη φονεμένος.

Αρβ: Τί λες; τί ακούω; τί έκαμες; (Αρταβ:) τα σπλάγχνα εκεντισέμου
η ονειδισιά οπ' έλαβες. για σε είμαι πταίστης γυεμου.

Αρβ: Για με είσαι πταίστης; έλειπε τούτο στη δυστυχειάμου.
τώρα τί ελπίζεις; (Αρταβ:) διάθομαι να βάλλω στα εργαλιάμου
Διασίδι μεγαλώτατο. ίσως να βασιλεύσης.
δι' αυτό είναι χρεία να μείνω εγώ. φύγε μην αμελεύσης.

[12] (α) κάνει να φύγη
[13] (β:) φεύγει.
[14] (α) βλέποντας το σπαθί.

Αρβ: Στούταις ταις φοβεραίς στιγμαίς εκστατικός τρομάσω.
Αρταβ: ακόμι αργείς; (Αρβ:) ωιμέ θεοί! (Αρταβ:) φεύγα, άφες να ησυχάσω. //
Αρβ: Τί ημέρα τρομερώτατη για σε δυστυχισμένε
σήμερον εξημέρωσε, Αρβάκη απελπισμένε!
Καρδιάμου εις χύλια πάθη
τρέμει, και λαχταρίζει,
κι' ακούω, που κρυο γυρίζει
το αίμαμου εις αυτήν.
Προβλέπω της Κυράςμου
την θλίψιν την μεγάλην,
και τον γονήν κλαίω πάλιν,
π' έχασε την τιμήν. (α)[15]

Σκηνή γ΄

Αρταβάνης, έπειτα ο Αρταξέρξης, και ο Μεγαβίσης, με φύλακας.

Αρταβ: Ω εσείς ψιλοίμου στοχασμοί, φόβος μη σας δειλιάζει.
τούτο το πρώτον κίνημα εις τ' άλλα σάς βιάζει.
Όποιος το χέρι απ' την δρομήν της κοπανιάς γυρίζει
γίνεται πταίστης φανερός, χωρίς καρπόν να ελπίζη.
Το αίμα το βασιλικόν όλο ας χυθή, ας βουλιάξη,
κέντημα μάταιον αρετής ποσώς μη σας τρομάξη.
Δεν είναι επαίνου ανάξια, καθώς πιστεύουν άλλοι
εις ένα στήθος δυνατόν μια υπερβολή μεγάλη.
Το να παλεύη κανενός ο ίδιος ο εαυτόστου,
να διώχνη τα κεντήματα της συνειδήσεώστου, //
Να στέκεται ασάλευτος στέτοιαν φρικτήν θεωρίαν
είν' αρεταί χρειαζόμεναι διά τέτοιαν αμαρτίαν.
(α)[16] Ιδού το βασιλόπουλο. Η τέχνη πρέπει τώρα.
αχ τί φωναίς! τί σύγχισες! αφέντη τέτοιαν ώρα
Εσύ εδώ πριν της αυγής; πώς είσαι δακρυσμένος;
και αστράπτει μέσ' τα δάκρυασου θυμόςσου ο αναμένος;
Αρταξ: Ω πόσον, Αρταβάνημου ποθώ την συμβουλήν σου!
βοήθειαν, εκδίκησιν, πίστιν σου, και τιμήν σου!
Αρταβ: Στο συγχυσμένο πρόσταγμα, Αφέντημου, τρομάζω
ειπέμουτο καλλίτερα, μην κάνης να διλειάζω.
Αρταξ: Ω θέ! ο γονήςμου κείτεται στο στρώμα σκοτωμένος.
Αρταβ: πώς; (Αρξ:) δεν ιξεύρω, ευρέθηκε στο αίμα κοιλισμένος.
Κάποια ψυχή πολλά σκληρή απόψε στο σκοτάδι
άφισε της κακίαςτης τέτοιον πικρόν σημάδι.
Αρταβ: Ω ασεβή, ω μιαρά δίψα της Βασιλείας!
και ποιος δεσμός της φύσεως 'μπορεί της πεθυμίας
Τον χαλινόν να σου κρατή; (Αξ:) σ' άκουσα, ο αδελφόςμου

[15] (α) φεύγει.

[16] (α) βλέποντας τον Αρταξέρξην.

ο Δαρείος ο άπιστος φονεύς είν' του πατρόςμου.
Αρταβ: Ποίος ημπορούσε εις την αυλήν την νύκτα να χωρέση;
στον βασιλικόν θάλαμον ποίος χέριτου να θέση;
Η έχθρα εκείνη η παλαιά, η δολερήτου γνώμη
στο να ποθή το πατρικόν σκήπτρον, και ακόμι...ακόμι... //
Αχ και προβλέπω εις κίνδυνον μεγάλον την ζωήνσου.
κάμε, φυλάξου, Αφέντημου, μ' όλην την δύναμίνσου.
Κάποιαις φοραίς ένα κακόν κακού άλλου είναι γεφύρι.
φυλάξου, αφέντη, εκδίκησε τον ποθητόνσου κύρη.
Αξ: Αχ αν ακούη έλεος κανείς διά βασιλέα σφαγμένον,
φρίξιν στο φοβερόν κακόν, για με τον τεθλιμμένον
Αγάπη, ας τρέξη τον φονιά σκληρά να τιμωρίση,
τον πατροκτόνον τον ωμόν άπονα ας τυραννίση.
Ατβ: Ω φύλακες, σας ομιλεί στον Αρταξέρξη' αυτίνον (α)[17]
ένας αφέντης , ένας υιός, και αν θέλετε εις εκείνον
Ο Βασιλειάζσας σάς μιλεί. Ευθύς τον ορισμόντου
πληρώσετε, πεδεύσετε τον πταίστην τον εχθρόντου.
Εγώ μετ'εσάς έρχομαι, εμέ έχετε οδηγόνσας,
εγώ ο ίδιος κυβερνώ, και ανάπτω τον θυμόνσας.
Εγώ πρώτος στον κίνδυνον θα βάλλω την ζωήνμου.
(η τύχη η ίδια βοηθά βουλήν την εδικήνμου.)
Αξ: Στέκα, πού τρέχεις; άκουσε, τις οίδε μη συγχίση
τον Κύρημου η εκδίκησις, και πλειο τον τιμωρίση,
Παρά της ζήσιστου ο χαϊμός. ο Δαρείος παιδίτου
είναι του Ξέρξου. (Ατβ:) ασεβής είν' όποιος τη βουλήτου
Δώση δι' εκείνον σπλαγχνικήν. Όστις γονήντου σφάξη
υιός πλεια αυτός δεν λέγεται, στα βάραθρα ας βουλιάξη.

Εις τα σκοτεινά χείλη //
Του βορβορώδου ποταμού της λήθης
Η σκιά ενός πατρός, και βασιλέως
Γογγίζει, και θλιμμένη
Εκδίκησιν, και ανάπαυσιν προσμένει.
Θωρώτην θυμομένην,
Ακούωτην που στενάζει,
Π' εκδίκησιν φωνάζει,
Και ανοικτήν σου δείχνει την πληγήν
Στα στήθη, που έδοκάνσου την ζωήν. (α)[18]

[17] (α) δείχνοντας των φυλάκων τον Αρταξέρξην.

[18] (α) κάνει να φύγη.

Σκηνή δ΄
Αρταξέρξης, και Μεγαβίσης.

Αρξ: Αχ Μεγαβίση, τί σφακτό, πού γένεται θυσία!
Μεγ: διώξε την κάθε αμφιβολήν, ενός 'ματοχυσία
Πεδεύει και τον ασεβή, και σκήπτρον σού στερεώνει.
Αρξ: αλλ' ο θυμόςμου πεθυμιά του σκήπτρου φανερώνει.
Τούτος ο μόνος στοχασμός φθάνει να με πικραίνη,
και όλαισμου ταις επίλοιπαις ημέραις να μαρένη.
Όχι, όχι, ας τρέξομεν ευθύς, ευθύς πίσω ας γυρίση....
τον ορισμόν, οπ' έδωκα να μην τον ενεργήση. (α)
Μεγ: Αχ τι κάνεις αφέντημου; τώρα είν καιρός δικόςσου
να θυμηθής ταις κακουργιαίς, οπ' έλαβεν ο εαυτόςσου.
Ο αδελφόςσου ο βάρβαρος σου έδειξε να κατέχης //
πολλαίς φοραίς νάσαι σκληρός, και σπλάγχνον να μην έχεις.
Αρξ: Αλλά εγώ 'στα σφάλματα δεν πρέπει να του 'μοιάσω,
με το εδικόντου πταίσιμον, δικόνμου, να σκεπάσω.
Ποίον χωρίς παράδειγμα στον κόσμον κρίμα τρέχει;
κανείς πταίστης δεν ήτονε, αν έφθανε να έχη
Του άλλου το παράδειγμα διά πρόφασιν δικήντου.
Μεγ: να θέλει η φύσις να φυλά καθ' ένας την ζωήντου.
Και αν εσύ τώρα βουληθής ετούτον να λυτρώσης,
βέβαια σ' αρπάζει την ζωήν, αν δεν τον θανατώσης.
Αρξ: Ο Ζευς θέλει φυλάξειμε απ' τον θυμόν τού εχθρούμου
απ' την σκληράν επιβουλήν του πταίστου του αδελφούμου. (α)[19]

Σκηνή ε΄
Σεμείρα, και οι άνωθεν

Σεμ: Πού τρέχεις πού, αφέντημου; (Αρξ:) Σεμείρα χαιρετώ σε...
Σεμ: εσύ Αρταξέρξη, φεύγεισμε; στέκα παρακαλώσε.
Αρξ: Μη με κρατείς, δεν ημπορώ, άφεσμε να παγαίνω.
Σεμ: έτζι εσύ εμέ δέχεσαι, οπού για σε πεθαίνω;
Αρξ: Αν περισσότερον σταθώ, Σεμείρα, να μιλούμε
παράπολλα το χρέοσμου πως βλάβω εγώ φοβούμαι.
Σεμ: Άμμε, άμμε, ω αχάριστε, τώρα θωρώ σ' εσένα,
θωρώ την καταφρόνησιν, οπ' έχεις εις εμένα.
Αρξ: Ευμορφότατο είδωλόνμου
μη αχάριστον με κράξεις, //
δυστυχή να μ' ονομάζης
πρέπει, ως μ' έχουν οι ουρανοί.
Αν πιστός είμαι σ' εσένα,
αν τα μάτιασου με λυώνουν

[19] (α) κάνει να φύγη.

οι θεοί το βεβαιώνουν,
και των δυωμας η ψυχή. (α)[20]

Σκηνή στ΄
Σεμείρα, και Μεγαβίσης.

Σεμ: Φοβερά πράγματα θωρώ, και τρέμει ο εαυτόςμου.
βλέπω, που φεύγει σύνυκτα Αρβάκης ο αδελφόςμου.
Τον Κύρηνμου συναπαντώ, και πάει αρματωμένος,
και ουδ' ένα λόγον μού μιλεί, καθό συνηθεισμένος.
Ο Αρταξέρξης φεύγειμε, και πάει μ' αδημονίαν
και οδύρεται στον ουρανόν με θλιβερήν καρδίαν.
(β:)[21] Ω Μεγαβίση, επιθυμώ να μάθω τί εστάθη,
αν το ιξεύρης πέμουτο, και κάμε να το μάθη
Η τεθλημμένημου καρδιά, κ' έτζι ν' αποφασίση
από τους τόσους φόβουςτης δι' ένα να λαχταρίση.
Μεγ: Και συ μόνη δεν άκουσες, που ο Ξέρξης κοιμησμένος
τώρα σ' ολίγο ευρέθηκε στο στρώμα σκοτωμένος;
Που είν' ο Δαρείος ο φονιάς; π' η αυλή όλη συγχισμένη
καίεται εις ταις αδελφικαίς διχόνιαις μοιρασμένη; //
Σεμ: Αχ τί ακούω! εκατάλαβα. ω εμείς δυστυχισμένοι!
ωιμέ πατρίδαμου γλυκιά! Περσία αφανισμένη!...
Μεγ: Σεμείρα, αι! μην πικραίνεσαι. μετέχεις της κακίας
τάχα της υπερήφανης βασιλικής συρίας;
Μη της Περσίας Βασιλεύς να λείψη σε τρομάσει;
έχομε αφέντην έχομε, που να μας υποτάσση.
Των ζηλοτύπων αδελφών όλο όλο χωρίς πόνον,
όλο ας χυθή το αίματους να πνίξη και τον θρόνον.
Εγώ είμ' αδιάφορος, όποιος την νίκην λάβη.
Σεμ: μιας βασιλείας η συμφορά σ' όλουςμας φέρνει βλάβη.
Κ' εις τον πιστόν υπήκοον κακή είν' η αδιαφορία.
μεμολυσμένος ένας υιός ακούω με αθεΐα,
πως είν' από το πατρικόν αίμα, πως κινδυνεύει
ο Αρταξέρξης, κ' εσύ θες να μη με τυραννεύη
Το να θωρώ αληθινήν τούτην την τραγωδίαν;
θέλεις να είμ' απίκρατη εις τέτοιαν θεωρίαν;
Ωσάν να είμουν εις θέατρον να βλέπω εις πεπλασμένην
σκηνήν του Ορέστου την κακήν τύχην, και μολυσμένην;
Μεγ: Καταλαμβάνω, πως μιλεί η αγάπη στην Σεμείρα
του Αρταξέρξου. μ' άκουσε τον στοχασμόν που επήρα.
΄Η αυτός νικά τον αδελφόν, και κάθεται εις τον θρόνον,
κ' έτζι καθίση πλεια για σε δεν θέλει λάβη πόνον, //

[20] (α) φεύγει.

[21] (β) στρέφεται εις τον Μεγαβίση.

Ή νικημένος μένωντας, ο νικητής θα πιάση
όλους τους τρόπους, που ημπορεί εκείνον να χαλάση.
Ό,τι συνέβη το λοιπόν εις τον ηγαπημένον,
εσύ τον χάνεις νικητήν, και ακόμι νικημένον.
Θέλεις ν' ακούσης συμβουλήν πιστήν του δουλευτήσου;
διάλεξε νάναι όμοιος μ' εσένα ο εραστήςσου.
Ιξεύρεις πως ο έρωτας συχνότερα κοιτάζει
απ' όμοιοντου να θρέφεται, μ' όμοιοντου να τεριάζη.
Κι' αν ποτέ αυτήν την συμβουλήν να πράξης την θελήσης,
εκείνον που λατρεύεισε, κυρά, μην αστοχίσης.

Σεμ: Η συμβουλήσου βέβαια είν' άξια για σένα,
να θέλω εγώ σ' ανταμοιβήν να λάβης από μένα
Μιαν άλλην πλεια επιτήδειον, άφησε ν' αγαπάσμε.

Μεγ: αχ τί είναι τούτο οπού μου λες, ψυχή, και τυραννάσμε;
Αδύνατο είναι να θωρώ αυτά τ' εύμορφα κάλλη,
και μέσαμου να μη γροικώ φωτιά πολλά μεγάλη.

Σεμ: Το πρόσσωπόνμου να θωρής ποίος σε δυναστεύει;
φεύγεμε, και τον πόθονσου που να στον αντιμεύη,
æΑλλη εύρε πλεια καλόγνωμη, και μη θωρείς εμένα.

Μεγ: αχ το να φεύγωσε όφελος δεν δίδειμου κανένα!
Εγώ στα βάθη της καρδιάς σ' έχω ζωγραφισμένη.
τούτη η ψυχή από κοντά πειδή συνηθισμένη //
Να θρέφεται θωρώνταςσε, ομοίως σχηματίζει
κι' από μακριά τα κάλλησου, και πάντα λαχταρίζει.
Όταν το έθος τρέπεται εις φύσιν, η ψυχήμας
ενυπνιάζει πάντοτε ό,τι ποθεί η βουλήμας.

Τα βουνά, και τα λαγκάδια
νυπνιάζει ο κυνηγός,
ο ψαράς τα παραγάδια
τα φουσάτα ο στρατηγός.
Έτζι ομοίως κ' εγώ νυπνιάζω,
πάντα εκείνην θεωρώ,
οπού καθ' ημέραν κράζω,
κι' οπού πάντα επιθυμώ. (α)[22]

Σκηνή ζ΄
Σεμείρα.

Εσύ που διαφεντεύεις, θεέ, πάντοτε την Περσίαν,
τον Αρταξέρξην φύλαξε δι' αυτήν την βασιλείαν.
Μ' ανίσως και τον Δάρειον νικήση; ωιμέ τον χάνω!
τούτο πολλά μαραίνειμε, στο νουνμου όταν το βάνω.

[22] (α) φεύγει.

Μ' ορέχθη διά συμβίαντου ως υποτεταγμένος,
δεν θέλει με καταδεχθή στον θρόνον καθισμένος.
Μα τί; ζωή έτζι άξια τάχα δεν αντιμεύει
τον πόνομου; ας τον χάσω εγώ, μ' ας ζη, και ας βασιλεύη. //
Εγώ ήθελ' ήμουν ασεβής, αν τούτο είχε λογιάσω,
τον θάνατόντου να ποθώ, διατί έχω να τον χάσω.
Ναι φύλαξέτον, ω θεέ! εγώ δεν μετανόνω,
την δέησιν, οπ' έκαμα μάλλον την βεβαιώνω.

Το να ποθή να χάση
τινάς στο ποθητόντου
μέρος απ' τον εαυτόντου
διά πόθου υπερβολήν
Είν' ένας σκληρός πόνος,
πόνος, οπού ξεσχίζει
τα σπλάγχνα, και ποτίζει
φαρμάκι την ψυχήν.

Όμως εγώ εις τα πάθη,
μ' όλον που υστερυμένη,
γίνομαι ευτυχισμένη
στούτομου το κακόν,
Αν ο ποθούμενόςμου
στενάξη, και ειπή, μοίρα
κακή έλαβε η Σεμείρα,
τον Έρωτα σκληρόν. (α)[23]//

Σκηνή η΄
Μανδάνη, και έπειτα ο Αρταξέρξης.

Μανδ: Πού φεύγω; και πού τρέχω; ωιμέ! και ποιος για ελεημοσύνην
μ' ευγάνει από την σκοτεινήν αυλήν, κι' απ' την οδύνην;
Ωιμέ ποιος συμβουλεύειμε; εγώ, και θυγατέρα,
και ερωμένη, και αδελφή, κ' εις μιαν στιγμήν πατέρα,
Αδέλφια, και τον ποθητόν χάνωτους. (Αρξ:) αχ Μανδάνη...
Μανδ: ωιμέ Αρταξέρξη! ειπέμουτο, ο Δαρείος[24] τί κάνει;
Ζη τάχα; ή στο αδελφικόν αίμα ένοχος θα γένης;
Αρξ: να είμαι αθώος επιθυμώ, και μη με κατακραίνης.
Ο ζήλος, ω θε! έσπροξε τα χείλη τα 'δικάμου
σκληρόν να δόσουν πρόσταγμα, αλλ' έφριξε η καρδιάμου

[23] (α) φεύγει.

[24] [Τονικοί λόγοι επιβάλλουν τον τύπο *Δάρειος*, τύπο γνωστό στο επτανησιακό θεατρικό ρεπερτόριο, από τον *Βασιλικό* του Αντωνίου Μάτεση. Εννοούμε τον Δάρειο Ρονκάλα. Εξάλλου, και ο ίδιος ο Καντούνης χρησιμοποιεί τον προπαροξύτονο αυτόν τύπο στον *Αρταξέρξη* του εναλλάξ με τον τύπο *Δαρείος*.]

Μόλις οπού το έδωκαν· να το 'μποδίσω τρέχω,
και αγονιούμαι εις την αυλήν, και δεν 'μπορώ να έχω
Είδησιν, πού να ευρίσκεται Δαρείος, και Αρταβάνης.
Μανδ: ιδού ο Αρταβάνης, πρόσταξτον, και τον καιρόν μη χάνης.

Σκηνή θ΄
Αρταβάκης, και οι άνωθεν.

Ατβ: Αφέντη. (Αρξ:) φίλε. (Ατβ:) σε ζητώ είδησιν να σου δόσω.
Αρξ: ομοίως κ' εγώ εδώ κ' εκεί τρέχω να σ' ανταμόσω.
Ατβ: Τάχα δειλιάξεις; (Αρξ:) εγώ; ναι φοβούμαι... (Ατβ:) αι! μη φοβήσαι,
το έργον ετελείωσε, ο Βασιλεύς μου εσύ είσαι. //
Και του Δαρείου εδόθητου πρέπουσα τιμωρία.
Αρξ: ωιμέ θεοί. (Μανδ:) ω συμφορά, και ανόλπιστη ατυχία!
Ατβ: Ο πατροκτόνος έδωκεν αστόχαστα τα στήθη
σταις κονταριαίς. (Αρξ:) ωχ! (Ατβ:) συ στενάς; ο ορισμόςσου επείθη.
Αρξ: Μα συ έπρεπε τον ορισμόν με γνώσιν να ξηγήσης.
Μανδ: φριξηντου, και μετάνοσιν έπρεπε να προνοήσης.
Αρξ: Έπρεπε εις τέλος σ' έναν υιόν, που χάνει τον γονήντου
να συμπαθήσης του θυμού την πρώτην βίαν, κι' ορμήντου.
Ατβ: Ανοφελής η πρόβλεψις είχε σταθή σ' εμένα.
οι φύλακες έτζι έτιμοι ήτον στα προσταγμένα,
Που πριν παρά να τον ειδώ τον Δάρειον κτυπημένον,
χάμου στην γην ξανοίγωτον νεκρόν κατασφαγμένον.
Αρξ: Αχ οι σκληροί! να παιδευθούν εις τούτο, π' εποιήσαν,
στο αίμα το βασιλικόν, τ' άρματα π' εβουτήσαν.
Ατβ: Ο ορισμόςσου, αφέντημου, την τόλμην έδωσέτους,
και είσαι ο πρώτος αίτιος, που εις τούτο έσπροξέτους.
Αρξ: Αλήθεια, αλήθεια ο ορισμός, π' έδωκα ομολογεί με
διά πταίστην, Αρταβάνημου, ο πταίστης εγώ είμαι.
Ατβ: Εσύ είσαι πταίστης; και εις τί; εις μίαν δικαιοσύνην
ένδοξον, οπ' επαίδευσε μίαν άκραν κακοσύνην
Στου Ξέρξου την εκδίκησιν; δι' αυτό παρηγορήσου,
και του αφελφού[25] τον χαλασμόν, π' επαίδευσες θυμήσου //
Ένα σκληρόν απάνθρωπον, και ένα Πατροκτόνον,
που είχε σ' αρπάξει την ζωήν χωρίς κανένα πόνον.

Σκηνή ι΄
Σεμείρα, και οι άνωθεν.

Σεμ: Λάβε, Αρταξέρξη, αναψυχήν. (Αρξ:) Σεμείρα, ποια αιτία
έτζι χαρούμενη σ' εμάς σε φέρνει, και ποια βία;

[25] γράφε «αδελφού».

Σεμ: Δαρείος δεν είναι ο φονιάς του Ξέρξου βεβαιώσου.
Μδ: Τί ακούω; (Αρξ:) και πώς σου είναι γνωστόν; (Σεμ:) ίξευρε του πατρόσσου
Δεμένος είν' ο αδικητής. στον κήπον της αυλήσσου
ευρέθη, και τον έπιασαν φύλακες οι δικοίσου.
Πταίστην τον εφανέρωσε ο τόπος, η φυγήτου,
τα συγχισμένα λόγιατου, κ' η όψις η χλωμήτου.
Κ' εκείνο, που τον μαρτυρεί πταίστην βεβαιωμένον
είν' που καπνίζει το σπαθί στο αίμα βουτιμένον.
Αρξ: Μα τ' όνομα; (Σεμ:) το σιωπούν, κι' όλοι τα μάτια κάτου
έβαλαν, ότ' εζήτησα να μάθω τ' ονομάτου.
Μδ: (Αχ τάχ' ο Αρβάκης! (Ατβ:) (Βέβαια ο γυοσμου είν' ο δεμένος!)
Αρξ: εγώ λοιπόν είμ' ασεβής. Λοιπόν μεμολυσμένος
Ο Αρταξέρξης μ' άπταιστον αίμα θέλει καθίση
στον θρόνον τον βασιλικόν. Όλη η Περσία να φρίση.
Να με μισά όλος ο λαός, το στράτευμα, όλη η σπείρα.
Σεμ: ταχ' ο Δαρείος απέθανε; (Αρξ:) απέθανε Σεμείρα. //
Από τα χείλη το σκληρόν πρόσταγμα έφυγέμου.
ώστε που ζω ανάπαυσιν δεν θέλει έχω ποτέμου.
Θ' ακούω συχνάκις την φωνήν της συνειδήσεώσμου
μέσ' την καρδιάν, και την σκιάν θα βλέπω του πατρόσμου
Αντάμα με του αδελφού να τρέχουν εις εμένα
αγριεμέναις με θυμόν, με μάτια θολωμένα,
Να μιαίνουν ταις ημέραισμου, νύκτα να με φοβίζουν,
κ' η Μάνιδαις 'χ τα βάραθρα συχνά να μου καπνίζουν
Τα μάτια με την σκοτεινήν φλόγα του Φλεγεθόντος,
εις τιμωρίαν, ω θεέ! του αδελφού πεσόντος!
Μδ: Παρα πολλά, Αρταξέρξημου, ο πόνοσσου υπερβαίνει.
το σφάλμα το ακούσιον, κανείς για σφάλμα κραίνει,
Ή αν είναι σφάλμα, είν' ελαφρόν. (Σεμ:) ας πέση ο θυμόσσου
σ' εκείνον οπού έπταισε. στον κόσμον δικαιώσου
Με του φονιά τον χαλασμόν, διατί έτζι φανερώνεις
το πρόσταγμα το αστόχαστον, κ' εις όλους το δικαιώνεις.
Αρξ: Πού είν' ο ασεβής; εδώ ας φερθή, και δεν μπορ' απομένω.
Ατβ: για να τον φέρουν παρευθύς εγώ τώρα παγαίνω. (α)[26]
Αρξ: Στέκα εδώ, αν μ' αγαπάς, μη φύγης, ω Αρταβάνη,
μη με αφήτε μοναχόν, Σεμείρα, και Μανδάνη.
Τώρα βοηθάτεμ' όλοισας, τώρα ήθελα μ' εμένα
τους φίλους, Αρταβάνημου, δεν είναι εδώ μ' εσένα
Ο Αρβάκης; πού'ναι; τη φιλιά έτζι την ενθυμάται;
π' από την κούνια μ' ώμνυσε; αυτός μόνος μ' αρνάται; //
Μανδ: Και δεν ιξεύρεις, πού ο γονής διά τον ζητημένον
γάμον, τον έχει απ' την αυλήν, διά παίδευσιν διωγμένον;
Αρξ: Ας έλθη εδώ ο Αρβάκησμου, νάναι συμπαθησμένος.

[26] (α) κάνει να φύγη.

Σκηνή ια΄
Μεγαβίσης, και έπειτα ο Αρβάκης ξαρματωμένος ανάμεσα
εις τους φύλακας, και οι άνωθεν.

Μεγ: ο Αρβάκης είν' ο ένοχος. (Αρξ:) τί ακούω ο τεθλιμμένος;
Μεγ: Κοίταξε εις την όψιντου το πταίσιμον. (α)[27] (Ατβ:) ο γυοσμου!
Αρξ: ο φίλοσμου! (Σεμ:) ο αδελφός! (Μδ:) ωιμένα ο ποθητόσμου!
Αρξ: Εις τέτοιον τρόπο εμπρός σ' εμέ, Αρβάκη, εσύ γυρίζεις;
με τέτοιον κρίμα ημπόρεσες τον νουνσου να γεμίζης;
Αρβ: Είμαι αθώος. (Μδ:) (οι ουρανοί άμποτε να το δώσου!)
Αρξ: μ' αν είσ' αθώος, καθαρά εις όλους δικαιώσου.
Διώξεμας κάθ' αμφιβολήν, ειπέ τα δίκαιάσου
να φανερώσουν εις εμάς την αθωώτητάσου.
Αρβ: Εγώ δεν έχω πταίσιμον, αυτ' είν' η απολογιάμου.
Ατβ: (ας ακολούθα να σιωπά, μην εύγουν τα κρυφάμου!)
Μδ: Αλλά στον Ξέρξην η έχθρασου; (Αρβ:) δίκειο είχα ναν την έχω.
Αρξ: και η φυγήσου; (Αρβ:) αληθινή, κ' έτζι έπρεπε ν' απέχω.
Μδ: Η σιωπήσου; (Αρβ:) χρειάζεται. (Αρξ:) ην όψιςσου η συγχισμένη;
Αρβ: εις τούτην την κατάστασιν, οπ' είμαι, έτζι τυχαίνει.
Μδ: Κ' εκείνο το σκληρό σπαθί στο αίμα βουτημένον;
Αρβ: στο χέριμου ήτον, ναι. (Αρξ:) και θες να μη σε ειπούν πταισμένον; //
Μανδ: Κ' εσύ δεν είσαι ο φονιάς του Ξέρξου τ' αφεντόςσου;
Αρβ: εγώ είμαι αθώος, και φονιάς δεν είμαι του πατρόςσου.
Αρξ: Μα όλα τα φαινόμενα, όλα σε κατακραίνουν.
Αρβ: ετούτα βλέπωτα κ' εγώ, αλλ' όλα τούτα σφαίνουν.
Αρξ: Εσύ, Σεμείρα, δεν μιλείς; (Σεμ:) και τί να ειπώ η θλιμμένη;
Αρξ: ο Αρταβάνης ας μιλή. (Ατβ:) ω θεμου! ακούω χαϊμένη
Κ' εγώ την άθλιανμου ψυχήν εις το να μελετήσω
να εύρω δικαιώματα για να τον προφασήσω.
Αρξ: Τί θέλει κάμω ο δύστυχος; τί έχω ν' αποφασίσω;
στον φίλονμου τον πλεια ακριβόν πρέπει να τυμωρήσω
Τον πλεια σκληρόν απάνθρωπον, και πλεια φρυκτόν εχθρόνμου.
Γιατί, Αρβάκη βάρβαρε, να δείξης στον εαυτόνμου
Τόσαις φοραίς τόσ' άμετρον, και άκραν καλοσύνην,
τόσην αγάπη, και φιλιά, και τόσην πιστοσύνην;
Στα ήθη εκείνα τα γλυκά, κ' εις την δοκιμασμένην
την αρετήνσου έκρυβες ψυχήν διεστραμμένην;
Ω! καν ας ήτον βολετό την ώρα ν' αστοχήσω,
που εφύλαξέςμου την ζωήν, οπ' έμελε ν' αφήσω
Εις των αρμάτων την δρομήν απ' τους εχθρούς πνιμένος,
που χύνοντας συ το αίμασου έμεινα φυλαμένος.
Γιατί τώρα δεν ήκουα, ω θε την τιμωρίαν,

[27] (α) δείχνωντας τον Αρβάκην, οπού συγχισμένος προβαίνει.

στο να εκδικήσω τον γονήν, μη δείξω αχαριστίαν.
Αρβ: Από την πρώτη αγάπησου μη μείνη υστερημένος
ένας αθώος, Αφέντημου, ένας αδικημένος. //
Κι' αν ήμουν ποτέ άξιος για ν' έχω τη φιλιάσου
είναι το τώρα, κ' έπρεπε να κλαίηκε η καρδιάσου
Ατβ: Αυθάδη! με τί πρόσωπον αγάπην τού γυρεύεις;
γυε ασεβή! με τί εντροπήν το γένοσμας πομπεύεις!
Αρβ: Ως και ο γονήσμου συγκροτά, ω θε! τον χαλασμόνμου!
Ατβ: τί ήθελες; τί ήλπιζες; μ' εσέ τον εαυτόνμου;
Ήθελες να 'χω και εγώ μέρος στα σφάλματάσου
εις το να συμπαθήσωσου ετούτα τα κακάσου;
(α)[28] Ας δοκιμάση, αφέντημου, μ' όλην την ασπλαγχνίαν
την δίκηνσου, και συγκροτώ εγώ την τιμωρίαν.
Εις την απολογίαντου όφελος μην του κάνη
το να 'χη διά πατέρατου τον δούλονσου Αρταβάνη.
Την πίστηνμου αστόχηστην, κι' ό,τι έχω καμομένο.
αστόχισ' το αίμα, π' έχυσα για νάναι φυλαμένο
Ετούτο το βασίλειον, τους εναντίους κτυπώντας
τόσαις φοραίς, που εράντισα τους κάμπους πολεμώντας.
Με τ' άλλο, οπού έχυσα τώρα ας χυθή και τούτο.
Αρξ: ω εμπιστοσύνη! (Ατβ:) ογλήγορα αποφάσισε, κι αν ούτω
Και κάποια αγάπη σε κρατεί, αστόχηστην, Κύριέμου.
Αρξ: αποφασίζω, μα με τί; με τί καρδιάν... ω θεμου!
Αχ! ν' αναψύξω αφήτε με
λίγη ώρα να ησυχάσω,
βουλή καμμία να πιάσω
δεν έχω λογισμόν. //
Εις μίαν στιγμήν ευρίσκομαι
και φίλος, και κριτής,
άτυχος εραστής,
πταίστης, και ηγεμών. (α)[29]

Σκηνή ιβ΄

Μανδάνη, Σεμείρα, Αρβάκης, Αρταβάνης, Μεγαβίσης, και οι φύλακες.

Αρβ: Κι' αθώος τόσους νειδισμούς χρέος έχεις ν' απομαίνης,
Αρβάκη δυστυχέστατε, και πρέπει να σωπαίνης; (β)[30]
Μεγ: Ω τί εσυνεύει! (Σεμ:) (ω συμφοραίς, που μέλει ν' απεράσω!)
Μανδ: (ειρήνην δεν ελπίζω πλεια.) (Ατβ:) (πλανώ τους, και τρομάσω.)
Αρβ: Κύρημου εσύ δεν με θωρείς; διά κατήγορόνμου
καθ' άλλον εγώ εβάσταζα χωρίς παράπονόνμου.
Μα εκείνος οπού μ' έδωκε το είναι, την ζωήνμου,

[28] (α) εις τον Αρταξέρξην.

[29] (α) φεύγει.

αυτός να με κατηγορή, την εξολόθρευσίνμου
Ο ίδιος να συγκροτά, μου φέρνει αδημονίαν,
κ' εκστατικήν παγώνειμου στο<ς> στήθος την καρδίαν.
Και ας ακούση ο γονής έλεος για το παιδίτου,
ας λυπηθή τα σπλάγχνατης η άπονη ψυχήτου.

Ατβ: Εσ' είσαι εχθρόςμου,
δεν είσαι γυοςμου,
δι' ένα προδότην
δεν με πονεί. //
Της συμφοράςσου
εσ' είσαι αιτία,
κ' η τιμωρία
με του γονή. (α)[31]

Σκηνή ιγ΄
Αρβάκ: Σεμ: Μανδ: Μεγ: και οι φύλακες.

Αρβ: Μα διατί σφάλμα, ω βάρβαροι θεοί, τόσον με μισάτε;
καν η Σεμείρα ας με ακούη, ας κλαίη, κι ας με λυπάται.

Σεμ: Γύρησε αθώος, και τότε
στέκω να σ' αγροικήσω,
και θέλει σε βοηθήσω
εις ό,τι δυνηθώ.
Μα ώστ' ένοχον σε βλέπω,
να κλαίω, να μεσιτεύω,
να σε διαφεντεύω
δεν πρέπει, δεν τολμώ. (β)[32]

Σκηνή ιδ΄
Αρβ: Μανδ: Μεγ: και οι φύλακες.

Αρβ: Και δεν ευρίσκεται κανείς θάνατον να μου δώση;
αχ Μεγαβίση, αν έλεος έχεις θυμήσου πόση
Φιλία είχαμε... (Μεγ:) μη μου μιλείς. (Αρβ:) αχ σπλαγχνική Κυράμου!...

Μανδ: φεύγ' από με. (Αρβ:) αχ! μ' άκουσε, φίλε, τη δυστυχιάμου. //

Μεγ: Ενός προδότου λόγια στ' αυτιάμου δεν χωρούσι. (α)[33]

Αρβ: καν η Μανδάνη μίαν στιγμήν τον δυστυχή ας ακούση...

Μανδ: Έναν προδότην τέτοιον δεν θέλω ν'αγροικήσω. (β)[34]

Αρβ: ηγαπημένημου ψυχή, στέκα να σου μιλήσω... (γ)[35]

[30] (β) εις τον εαυτόν του.
[31] (α) φεύγει.
[32] (α) φεύγει.
[33] (α) φεύγει.
[34] (β) κάνει να φύγη.
[35] (γ) κρατώντας την.

Μανδ: Αχ ασεβή! εσύ τολμάς να κράζησμε ψυχήσου;
αποτολμά να με κρατή η χέρα η μιαρήσου;
Που θάνατον με προδοσιάν έδωκε του πατρόσμου;
Αρβ: εγώ δεν τον εσκότωσα. (Μα[ν]δ:) λοιπόν ποίος; φως δόσμου.
Αρβ: Δεν δύνομαι. η γλώσσαμου... (Μανδ:) η γλώσσασου ψευδίζει.
Αρβ: αχ η καρδιά... (Μανδ:) αυτή η καρδιά στο κρίμματης δεν φρίζει.
Αρβ: Εγώ είμαι... (Μδ:) εσ' είσαι ο φονιάς, εσ' είσαι ο προδότης.
Αρβ: είμαι αθώος. (Μδ:) αθώος συ; (Αρβ:) μάρτυσμου η θεότης.
Μανδ: Ψυχή άπιστη. (Αρβ:) (ένας γονής σκληρός πόσον μ' αξίζει!)
ηγαπημένη αν ίξευρες... (Μδ:) αι! ο νουσμου μού ενθυμίζει
Την έχθρητα, το μίσοσσου στον Ξέρξην, και θυμούσσου.
Αρβ: μα δεν ακούς... (Μδ:) εγ' άκουσα πολλούς φοβερισμούσσου.
Αρβ: Και μ' όλον τούτο ευρίσκεσαι σε λάθος. (Μδ:) εγώ τότε
σε λάθος ναι ευρέθηκα, ω ασεβή, οπότε
Πιστός μου εφάνεις, και εγώ αγάπην έδειξάσου.
Αρβ: το λοιπόν τώρα... (Μδ:) σε μισώ. (Αρβ:) και είσαι... (Μδ:) η έχθρησάσου.
Αρβ: Και θέλεις... (Μδ:) θέλω, και ποθώ τον θάνατον σ' εσένα.
Αρβ: κ' εκείνη η πρώτη αγάπησου... (Μδ:) έγεινεν εις εμένα
Όλη θυμός, και έχθρητα. (Αρβ:) κ' εμένα δεν πιστεύεις;
Μανδ: δεν σου πιστεύω, ανάξιε, και πλεια μη με γυρεύεις. //

Ειπέ ασεβής πως είσαι,
πως είσαι η ίδια σκληρότης,
άπιστος, και προδότης,
να σου πιστεύσω εγώ.
(Επιθυμώ, θεέμου,
να τον αλησμονήσω,
θέλω να τον μισήσω,
μ' ακούω, που δεν μπορώ.)
Ειπέ ασεβής πως είσαι
να σου πιστεύσω εγώ.
(Μα, ω θέ! να τον μισήσω
ακούω, που δεν μπορώ.) (α)[36]

Σκηνή ιε΄
Αρβάκης με φύλακας.

Αρβ: Όχι δεν έχει η τύχη πλεια για μένα δυστυχίαις,
όλαις ταις εδοκίμασα, απ' όλαις ταις μερίαις.
Όλαις ταις εδοκίμασα ω θε! σε μιαν ημέρα
χάνω τον φίλον, η αδελφή με βρίζει, τον Πατέρα
Τον έχω διά κατήγορον, κλαίει η παρηγοριάμου,
και πρέπειμου να σιωπώ, να σφύγκω την καρδιάμου.
Που ευρίσκεται μία ψυχή νάν' έτζι παιδεμένη

[36] (α) φεύγει κλαίωντας.

ως τη δική μου; μα έλεος, θεοί μακαρισμένοι!
Αν ο θυμόσσας; εις εμέ εις τόσον μέτρον φθάνη, //
παραπολλά γυρεύετε η ψυμου ν' απομάνη.
Σε σκληρό πέλαγο πλέω
χωρίς ξάρτια, και τιμώνι
άγριο κύμα με πλακώνει,
και να φύγω δεν μπορώ.
Ο χειμόνας όσ' αυξάνει
τόσο η τέχνη λιγοστεύει,
και την τύχη όθεν μ' οδεύει
πρέπει εγώ ν' ακολουθώ.

Με τον άθλιον εις τούτην
την κατάστασιν μ' αφήκαν,
όλοιτους μ' απαρνηθήκαν,
κ' εγώ επάνωμου βαστώ
Μόνην την αθωώτητάμου,
κι' αυτή πάσχει να με ρίξη
'δώ, κ' εκεί για να με πνίξη
να με κάμη να χαθώ.

Τέλος της πρώτης Πράξεως.

Πράξις Δευτέρα

Σκηνή Πρώτη.
Αυλαί Βασιλικαί

Αρταξέρξης, και Αρταβάνης.

Αρξ: Ο Αρβάκης απ' την φυλακήν εδώ ας φερθή, ω πιστοίμου. (α)[37]
να που έκαμα ό,τι εξήτησες. εδώθη η προσταγήμου. (β)[38]
Αχ τώρα, που θα σμίξεται αν ποτε ο θεός να δώση
ώρα καλή νάναι γι' αυτόν, που ναντονε γλυτώση.

Ατβ: Δεν ήθελα εγώ, αφέντημου να στοχασθής ατόςσου
πως είν' αγάπη πατρική ετούτο, οπού ζητώσου,
Ή ελπίδα, να εύρω πρόφασιν, π' άπταιστον να τον κάνη.
το σφάλματου είναι φανερόν, και πρέπει ν' απεθάνη.
Άλλη δεν με παρακινά να τον ειδώ αιτία,
παρά η δικήσου φύλαξις. ακόμι η προδοσία
Το πόθεν να προέρχεται σ' εμάς είναι χοσμένο,
οι συνωμόται αγνώριστοι, κάθε κρυφόν μαθαίνω.

[37] (α) των φυλάκων ευγένωντας από την σκηνήν.

[38] (β) του Αρταβάνου.

Αρξ: Την μεγαλοψυχίανσου, ω πόσον την θαυμάζω,
ω Αρταβάνημου! Εγώ στον κίνδυνον τρομάζω
Ενός μου φίλου, και εσύ δεν χάνεσαι. ο γυοςσου
στην καταδίκην κρέμεται, και δεν τρέμει ο εαυτόςσου. //
Ατβ: Θαυμάζεις του προσώπουμου τούτην την αφοβίαν.
αχ να 'ξευρες πώς τυραννεί την άθλιανμου καρδίαν!
Κ' εμέ η θλημμένημου ψυχή άκουσε μεσ' τα βάθη,
και την φωνήν της φύσεως, και τα πατρικά πάθη.
Μα εκέρδεσε το χρέοςμου εις την αμφιβολήμου.
τέτοια εντροπή όποιος φέρνειμου, δεν λέγεται παιδίμου.
Πριν να γενώ γονής εγώ είμου υποτεταγμένος
στον βασιλέαμου σταθερός δούλος, κ' εμπιστευμένος.
Αρξ: Η ίδιασου η αρετή μιλεί, και μου φωνάζει
διά τον Αρβάκην, κι' όσο αυτή αυτόν καταδικάζει,
Τόσον εμέ χρεώνειμε. αχ φίλε! την τιμήνσου
με αχαριστίαν αντίμευα, κι' αυτήν την αρετήνσου,
Αν χωρίς πόνον εις αυτόν εσέ είχε τιμωρήσω.
αχ Αρταβάνη, ας εύρωμεν αιτίαν να τον λύσω.
Ας εύρωμεν μίαν μέθοδον, ο γυοςσου να γλυτώση,
οπού εις τον νουνμου αμφιβολήν του σφάλματος να δώση.
Και σμίξε, σε παρακαλώ, φροντίδα τη δικήσου
με τη δικήμου, ίσως και γλυτώση το παιδίσου.
Ατβ: Και τί ημπορώ να κάμω εγώ που τον κατηγορούσι
όλα, όλα τα φαινόμενα πταίστην τον μαρτυρούσι;
Κ' ωςτόσον αυτός φαίνεται ένοχος, που σωπαίνει,
δεν δικαιώνεται ποσώς, μα στέκει, κι' απομένει.
Αρξ: Μ' αυτός αθώως κράζεται, τα χείλη τα 'δικάτου
ποτέ δεν εσυνήθισαν να ψεύουν την καρδιάτου. //
Πώς άλλαξε σε μιαν στιγμήν φύσιν! αχ ο θλιμμένος
θέλει έχει κάποιαν αφορμήν, που στέκει σιωπημένος.
Εσύ Αρταβάνη, μίλησέτου, και θέλει φανερώση
του γονή, όσα στον κριτήν εις φως δεν θε να δώση.
Εγώ μακραίνω, συ μ' αυτόν μίλιε μ' ελευθερίαν,
και μ' επιτηδειότητα ξέταξέτου την καρδίαν.
Αν ημπορής μίαν σκιάν εύρε, και δικαιωσέτον
κάμε τα ό,τι δύνασαι τον υιόνσου γλυτοσέτον.
Γλύτωσε, και βεβαίωσε ομού του Βασιλειάσου
την ησυχίαν, την τιμήν του θρόνου, και στοχάσου,
Πως σ' έχω σαν πατέραμου, τον φίλον αγαπάω,
και γέλασέμε, αν ημπορής, κ' εγώ σε συμπαθάω.

Αχ! τον φίλον πιστρεψέμου,
που είν το μέρος της ζωήςμου,
αθώον φέρτον της ψυχήςμου,
ως καθώς τον πεθυμά.
Εσύ πάντοτε μας είδες
απ' την κούνια φιλιωμένους,

μέρα νύκτα ανταμωμένους
εισέ κάθε ανδραγαθιά.
Κι' ό,τι μ' έτυχε έως τώρα
εδοκίμασα μ' εκείνον
χαραίς, φόβους των κινδύνων
μ' αυτόν όλα είχα κοινά. (α)[39] //

Σκηνή β΄
Αρταβάνης, και έπειτα ο Αρβάκης με μερικούς φύλακας.

Αρταβ: (Εις τον λιμένα είμαι σχεδόν.) Αρβάκη έρχου κοντάμου.
(α)[40] κ' εσείς νάσασται έτοιμοι σε κάθε προσταγμάμου
Εις ταις πλησίαις κατοικαίς. (Αρβ:) μόνος μ' εμέ ο γονείσμου!
Ατβ: στέλος, υιγέ, να φυλαχθής 'πίτυχε της βουλήσμου.
Εγώ με τέχνη εζήτησα αδειά να σου μιλήσω
του Βασιλειός τού αστόχαστου, πώς θα σε ξεπατήσω.
Την στράτα τούτη ας πάρομε, πούναι σ' αυτόν κρυμμένη,
κ' έτζι οι φύλακες, κι' αυτός μένουσι γελασμένοι.
Αρβ: Με την φυγήν που λέγεισμου το πταίσιμο αλιθεύω.
Ατβ: έρχου μωρέ, την λευθεριάν εγώ σου προξενεύω.
Απ' τον θυμόν του Βασιλειός εγώ τώρα σ' αρπάζω,
εις τους θριάμβους σ' οδηγώ, κ' ίσως σε ανεβάζω
Στον θρόνον τον βασιλικόν.(Αρβ:) τί λες; στον θρόνον ίσως;
Ατβ: είναι καιρός, που σ' όλουσμας ευρίσκεται σε μίσος
Το αίμα το βασιλικόν, π' είναι γνωστόν σ' εσένα.
ας πάμε. φθάνει να φανής εις τα συγκινημένα
Φουσάτα. Πίστην ασφαλή έχω έτζι σ' εμφανήσω
των Ηγεμόνων ολονών. (Αρβ:) εγώ ν' αποστατήσω;
Ετούτο μόνον, Κύρημου, ο νουσμου αν το γεμίση
φρύττω. αχ την αθωότητα μην κάμης να μ' αφήση. //
Ατβ: Σ' άφησε αυτή, γιατί έδειξες πταίστης εις τον καθ' ένα.
δέσμιος είσαι, κ' ένοχον όλοι κράζουν εσένα.
Αρβ: Μα δεν είναι αλήθεια. (Ατβ:) αυτό ώφελος δεν κάνει.
η αθωότης είν', ω γυε, μια χάρις οπού φθάνει
Εις το να φαίνεται τινάς αθώος στην θεωρίαν,
κι' αν τοιούτος δεν πιστεύεται, ποσώς δεν έχει αξίαν.
Εκείνον μόνον δίκαιον ο κόσμος όλος πιάνει,
που κρύβεται καλλήτερα, κ' ιξεύρει να τον κάνη
Αυτόν αθωόνει μοναχόν τού κάνει καλή κρίσι,
οπ' είναι πλεια επιτήδειος τα μάτια να του κλείση.
Αρβ: Είσαι σε λάθος. μια ψυχή μεγάλη τον εαυτόντης
έχει διά κόσμον, μοναχή δικάζει το κρυφόντης,

[39] (α) φεύγει.

[40] (α) των φυλάκων, και φεύγουν.

Και ήσυχος, και ασφαλής ειρηνικά ησυχάζει,
και την φωνήν του θεατού λαού δεν την λογιάζει.

Ατβ: Ας είναι. μα τάχα έπρεπε, για νάναι φυλαμένη
η αθωότης, από την ζωήν νάναι προτιμημένη;

Αρβ: Κύρημου, τί στοχάζεσαι να είναι η ζωήμας;

Ατβ: το πλεια μεγάλον χάρισμα, που δίδουν οι θεοίμας.

Αρβ: Τούτη η ζωή είν' ένα καλόν, που ζώντας λιγοστεύει.
κάθε στιγμή, που χαίρεσαι, το τέλος προξενεύει.
Όταν γεννάται ο άνθρωπος απ' ταις φασκαίς αρχίζει
να τρέχη εις τον θάνατον στο τέλοςτου να εγγίζη.

Ατβ: Κ' έχω διά να λυτρώσωσε ν' αντιλογώ μ' εσένα;
διά την ώραν μη ζητάς λόγο άλλον από μένα, //
Πάρεξ τούτο το πρόσταγμα, οπού ως γονής σου δίνω.
έρχου. (Αρβ:) όχι, συμπάθησαι, κι' ας είν' το πρώτ' αυτίνο
Πρόσταγμα, που επαρέβηκα. (Ατβ:) το πίσμασου ας νικήση
η δύναμις. ακλούθαμε, κ' η γλώσσασου ας σιωπίση. (α)[41]

Αρβ: Κύρη εις ειρήνην άφησμε. (β)[42] σε κίνδυνο μεγάλο
βάνεις το σέβας, π' έχωσου, αι! αν με σφύξης άλλο,
Θέλει κάμω... (Ατβ:) αχάριστε εμένα φοβερίζεις;
τί θέλει κάμης; λέγετα αυτά που μουρμουρίζεις.

Αρβ: Δεν ξεύρωτο, μα ό,τ' ημπορώ, για να μη σ' ακλουθήσω.

Ατβ: καλλά, ας ειδούμεν, αν εσύ, ή αν εγώ νικήσω.
Ακλούθα με, ας παγένωμεν (γ)[43] Αρβ:) ω φύλακες, ω θεμου!

Ατβ: σιώπησε. (Αρβ:) ω φύλακες. (δ)[44] γλήγορα φέρετέμου
Τα δέματα, που μ' είχετε, και πάλιν σύρετέμε
στην φυλακήν, και παρευθύς εκεί σφαλίσατέμε.

Ατβ: (Απ' τον θυμόνμου καίομαι) (Αρβ:) ω Κύρημου, καν ένα
γλυκόνσου αποχαιρετισμόν δεν δίδεις εις εμένα;

Ατβ: Φεύγ' από με, ανάξιε, δεν σε ακούουν τ' αυτιάμου,
δεν θέλω πλειαμου να σε ειδώ, και σε μισά η καρδιάμου.

Αρβ: Αυστηρός εσύ με βρίζεις
συ με διώχνεις θυμωμένος,
να φανής ημερωμένος
δεν ελπίζω εγώ ποτέ, //
Αν εις ταις στιγμαίς ετούταις
εις αυτήνσου την καρδίαν,
δεν θωρώ για με ευσπλαγχνίαν,
δεν θωρώ πόνον για με.

Ω τί άδικη αυστηρότης!
τί βουλή διεστραμμένη!

[40] (α) των φυλάκων, και φεύγουν.

[41] (α) υπάγει διά να τον πιάση από το χέρι.

[42] (β) παραμερίζει.

[43] (γ) τον πιάνει, και τον τραβά.

[44] (δ) ο Αρταβ: βλέπωντας τους φύλακας τον αφήνει.

και τί γνώμη σκληρεμένη!
ν' αστοχήση ένας γονής
Την αγάπην του υιούτου,
ενός γυου δυστυχισμένου,
τεθλιμμένου, αδικιμένου.
και με πταίσιμον χωρίς. (α)[45]

Σκηνή γ΄
Αρταβάνης, και έπειτα ο Μεγαβίσης.

Αρταβ: Την πατρικήν αγάπηνσου νίκατην, Αρταβάνη,
έναν υιόν αχάριστον άφες τον ν' απεθάνη.
Αχ! μα η καρδιάμου δεν μπορεί να τον καταδικάζη,
μάλλον δι' αυτό τον αγαπά, εμέ διατί δεν μοιάζει.
Εις ένα τον οργίζομαι ομού, και τον θαυμάζω,
κι' από θυμόν, και λύπησιν μανίζω, και στενάζω.
Μεγ: Τί κάνεις; τί στοχάζεσαι. αφέντη, τί αμφιβάνεις;
έτζι στέκεις αμέριμνος, κι' αργός; καιρόν μη χάνης. //
Δεν είν καιρός του μελετάν, μα του ποιείν. σμιγμένο
Σατράπων το συμβούλιον είναι, και μαζομένο.
Να π' έσμιξαν πολλά σφακτά, οι εχθροίσου ενωμένοι
εκεί όλοιτους ευρίσκονται. αυτοί θανατωμένοι,
Στον θρόνον ανεμπόδιστοι ευθύς θέλει καθήσης.
για τον υιγιοσου ας τρέξωμε, και μην αργοπορήσης.
Ατβ: Αχ Μεγαβίση, δυστυχιά, οπ' είν' η εδικήμου
βασίλειον, κ' ελευθεριάν να διώχνη το παιδίμου!
Ημέραις του να μην ψηφά, να χάνη εμάς μ' αυτόντου!
Μεγ: τί λες; (Ατβ:) ως τώρα επάλευα μάταια τον σκοπόντου.
Μεγ: Την φυλακή ας κτυπήσωμεν ελεύθερος να γένη.
Ατβ: αλλ' ώστε να νικήσωμεν τους φύλακας λαβαίνει
Καιρόν ο Ρίγας αρκετόν κ' ετοιμασίαις βάνει.
Μεγ: ο Αρταξέρξης το λοιπόν προτήτερα ας πεθάνη,
Κι' ο Αρβάκης απ' την φυλακήν μετ' έπειτα ας γλυτώση.
Ατβ: μα όντας ο γυοσμου στα δεσμά το κρίμα μην πληρώση.
Μεγ: Ιδού το αντιφάρμακον, το στράτευμα ας χωρίση
εις δύο μέρη, κ' έξαφνα εις μέρη δυο ας κτυπήση.
Με το ένα συ την φυλακήν, διά τον υιόνσου κράτει
με τ' άλλο μέρος παρευθύς κτυπώ εγώ το παλάτι.
Ατβ: Αχ μένομεν αδύνατοι, αν πάμε χωρισμένοι!
Μεγ: μα μίαν βουλήν να πιάσωμεν είμασθε στενεμένοι.
Ατβ: Το πρέπον είναι η συμβουλαίς όλαις ν' αποδιωχθούσι,
και υπομονήν να λάβωμεν, ως να ματαστιθούσι //

[45] (α) φεύγει.

Η μπερδεμέναισμας θυλιαίς μ' άλλην πιδεξιοσύνην.
Μεγ: μα ως τόσο, αν καταδικασθή απ' την δικαιοσύνην
Ο Αρβάκης; (Ατβ:) στέτοια έσχατα εμείς τότε ημπορούμεν
το πλειο πρόχειρον βότανον να μεταχειρισθούμεν.
Ακλούθα να καμώνεσαι για τώρα, ω ποθητέμου,
και σταθεράν των φίλωνσου την πίστην φυλαγέμου.
Απ' εμέ ως τόσο οι φύλακες θέλει ξεπατηθούσι
ως τώρα δεν το λόγιασα, πως θε να χρειασθούσι.
Γιατί ζούρλια εστοχάσθηκα κινδύνους να περσεύσω,
με το να θέλω σε πολλούς κρυφάμου να φηδεύσω.
Μεγ: Καθώς με θέλεις είμ' εδώ. (Ατβ:) φίλε αχ! μη με προδώσης.
Μεγ: εγώ να σε προδώσω εσέ; ω θεμου μην το δώσης.
Λογιάζεισμ' έτζι αχάριστον; εγώ καλά θυμούμαι
αρχαίσμου ταις ουτιδαναίς, και τούτο δεν τ' αρνούμαι.
Ό,τι έχω εγώ, το έχω από σε, εσύ ανέβασές με
απ' τον πυλόν, κ' εις τους βαθμούς τους πρώτους έβαλέσμε.
Τόσα εσύ μου έκαμες, και λες, φίλε μη με προδώσης;
εγώ να σε προδώσω εσέ; ω θεμου μην το δώσης!
Ατβ: Ολίγον είν' ό,τι έκαμα για σένα, ω Μεγαβίση,
θέλει το ειδείς αν σ' αγαπώ, η τύχη αν μου βοηθήση.
Μου είναι γνωστός ο πόθοςσου, π' έχεις διά την Σεμείρα,
εμέ δεν κακοφαίνεται, και στοχασμόν επήρα... (α)[46]
Να, π' έρχεται. έναςμου ορισμός θέλω να σου βεβαιώση
τον πόθοντης, και την φιλιάν εμάς να στερεώση. //
Μεγ: Ω εφροσύνη, π'αγροικώ την σύμερον ημέρα!

Σκηνή δ΄
Σεμείρα, και οι άνωθεν.

Ατβ: ετούτος είν' ο άνδραςσου, καλήμου θυγατέρα.
Σεμ: (Τί ακούω ωιμέ!) σου φαίνεται, ω Κύρημου νάν' ώρα
να κάνης γάμους εις καιρόν οπ' ο αδελφόςμου τώρα...
Ατβ: Παύσε. ο γάμοςσου ημπορεί να είναι η αιτία
να λυτρωθή ο Αρβάκησμας. (Σεμ:) μεγάλη είν' η θυσία.
Καλήτερα στοχάσουτο, αφέντημου, εγώ είμαι...
Ατβ: είσαι ζουρλή, αν αντισταθής σ' εκείνο π' ωφελείμε.
Κι' ό,τι σου λέγω με χαράν ο νουςσου θαντο πιάνη.
ετούτος είν' ο άνδραςσου, θέλω έτζι εγώ, και φθάνει.
Αγάπατον, κι' ανίσως
στα μάτια τα δικάσου
δεν είν' της αρεσιάςσου
συ πρέπει να τιμάς

[46] (α) ξανίγει την Σεμείρα.

Το χέρι, οπού στον δίνει,
κ' ίσως θέλει σ' αρέση,
ο Υμέναιος όταν δέση
των δυωσας τας ψυχάς. (α)[47] //

Σκηνή ε΄
Σεμείρα, και Μεγαβίσης.

Σεμ: Ω Μεγαβίση, αν μ' αγαπάς τώρα θαν το γνωρίσω.
δύνομαι απ' την αγάπηνσου μιαν χάριν να ελπίσω;
Μεγ: Και τί δεν έκανα για σε, ω ποθητή Κυράμου;
Σεμ: μ' όλ' αυτό, τ' όχι μη μου ειπείς, φοβάται η καρδιάμου.
Μεγ: Ας διώξη αυτόν τον φόβονσου, Κυρά, μια προσταγήσου.
Σεμ: αν έχη έλεος σ' εμέ, κι' αγάπην η ψυχήσου,
Τούτον τον γάμον λύσετον. (Μεγ:) εγώ; (Σεμ:) ναι. να με σώσης.
του κύρημου έτζι απ' τον θυμόν μπορείς να με γλυτώσης.
Μεγ: Να σε υπακούσω ήθελα, μα στοχασμόν επήρα,
πως θέλει τώρα μετ' εμέ να παίξη η Σεμείρα.
Σεμ: Εγώ εις παιγνίδι δεν μιλώ. (Μεγ:) α! εγώ δεν σου πιστεύω,
θες έτζι να παιδεύης με, το βλέπω, το σκοπεύω.
Σεμ: Εσύ γελάς με. ως τώρα εγώ σ' ενόμιζα ένα νέον
τον πλέα μεγαλόψυχον, και εραστήν γενναίον.
Μεγ: Πλεια φρόνιμη σ' ενόμιζα ως τώρα κ' εγώ πάλιν
Σεμ: τί ευμορφοτάτη δοκιμή για μιαν ψυχήν μεγάλην!
Μεγ: Η γνώμησου τί μέτριον ζήτημα, 'πού γυρεύει
απ' έναν αγαπητικόν, οπ' έρωτας κυριεύει!
Σεμ: Εγώ ένα τόπον σ' άνοιξα, που εδύνωσουν να πράξης
την αρετήνσου μ' έπαινον, χωρίς να με πειράξης.
Μεγ: Ναι, να την πράξω επιθυμώ, αλλ' όχι εις τούτο τώρα.
Σεμ: μάταια όμως ήλπησα; (Μεγ:) μάταια διά την ώρα. //
Σεμ: Λοιπόν τα δάκρυα... (Μεγ:) ανοφελή. (Σεμ:) η παρακάλεσαίςμου...
Μεγ: εις τον αέρα εσπάρθηκαν. (Σεμ:) καλά. ταις θέλησαίςμου
Στον Κύρημου πιθόνωταις. μ' άκουσε, μη θαρεύσης,
πως θ' αγαπήσωσε ποτέ, αυτό μην το πιστεύσης.
Και τον ολέθριον δεσμόν, οπού σ' εσέ με δέση,
παντοτινά θε να μισώ, ζωήμου ώστε να πέση.
Θε νάσαι εις τα μάτιαμου πάντα φρικτή θωρία.
το χέριμου λαβαίνειστο, αλλ' όχι την καρδία.
Μεγ: Δεν σου γυρεύω την καρδιά, Σεμείρα ηγαπημένη,
φθάνειμου μόνον να σε ιδώ μ' εμέ νάσαι ενωμένη.
Διά[48] εκδίκησιν να με μισάς δεν σου εναντιούμαι,

[47] (α) φεύγει.

[48] Το *διά*, εκφωνούμενο μονολεκτικά λόγω του μέτρου προαναγγέλλει ίσως τον μονολεκτικό απόγονό του, το *για*.]

όσον και αν θέλης μίσα με, και δεν παραπονιούμαι.
Μη φοβάσαι να σε κράξω
άπιστη, και σκληρεμένη,
να σε λάβω, κ' εχθρεμένη
θέλει κράζωμαι ευτυχής.
Τον έχ' όξω από τας φρένας
εγώ εκείνον π' αγαπήση,
αν θελήση να εμποδίση
και την γνώμην της ψυχής. (α)[49] //

Σκηνή στ΄
Σεμείρα, και έπειτα η Μανδάνη.

Σεμ: Εις μίαν ημέραν δυστυχιαίς που εμάζωξέμου η μοίρα! (α)[50]
Μανδάνη, στέκα, αχ άκουσε... (Μδ:) μη με κρατής , Σεμείρα.
Σεμ: Πού τρέχεις; (Μδ:) εις του Βασιλειός την σύναξιν να σώσω.
Σεμ: κ' εγώ ακλουθώσ' αν ώφελος του Αρβάκη είναι να δώσω.
Μδ: Η επιθυμιάμας όμοια δεν τρέχει εις το καλόντου,
εσύ του θέλεις την ζωήν, κ' εγώ τον θάνατόντου.
Σεμ: Έτζι του Αρβάκη η ποθητή μιλεί με τόση πύρα;
Μδ: η θυγατέρα έτζι μιλεί του Ξέρξου, ω Σεμείρα.
Σεμ: Ο αδελφόσμου πταίσιμον, ή δεν έχει κανένα
ή αν είναι πταίστης, είναι τος, για ν' αγαπήση εσένα.
Μδ: Απ' όλατου τα σφάλματα αυτό είν' το τρομερόντου.
πρέπει εγώ να δικαιωθώ με τον αφανισμόντου.
Να εκδικηθώ στην εντροπήν, που εις την βασιλικήνμου
αγάπην επροξένισεν, οπού διά παίδευσίνμου
Εκεί που να ξυπνήσητον έπρεπε εις ανδρείαν,
φονιά τον εκατάντησε, με τέτοιαν προδοσίαν.
Σεμ: Δεν φθάνει να παιδεύσητον του νόμου η αυστηρότης,
χωρίς να βάλλη σύμπισμα η άκρασου σκληρότης;
Μδ: Όχι δεν φθάνειμου. εγώ την καρδιακήν θυμούμαι
του Αρταξέρξου την φιλιάν, και αδημονώ. φοβούμαι
Των μεγιστάνων την φιλιάν, κι' αγάπην, οπού έχει.
ομοίως την κρυφήν δύναμιν φοβούμαι, οπού του βρέχει //
Το αστρικόντου το καλόν στο πρόσωπον, και δένει
πάσα καρδιά, π' αφέντητης ευθύς τον κατασταίνει.
Σεμ: Άμε και κατηγόρηστον, σκληρή, τον χαλασμόντου
ζήτησε, και γλυγόρευσε εσύ τον θάνατόντου.
Μα πρώτα την καρδίανσου κοίταξε να μετρίσης,
αν δυνηθής να βασταχθής. έχεις ν' αλισμονίσης

[49] (α) φεύγει.

[50] (α) ξανίγει την Μανδάνην οπού παγένει σπουδαστικώς.

Τα πάθησας τα ερωτικά, ταις γλυκοπιθυμίαις,
τους πρώτους γλυκοστεναγμούς, πρώταις γλυκαίς ματίαις,
Της πιστοσύνης τον δεσμόν, τζ' ελπίδαις του καλούσου,
και την ιδέα παντελώς πρέπει να σβίση ο νουςσου
Εκείνου του προσώπου, οπού ερμήνευσε να μάθη
πρώτη φορά η καρδίασου του έρωτος τα πάθη.

Μδ: Αχ άσπλαγχνη, τί σου έκαμα, Σεμείρα, και ξυπνάςμου
τα πάθη εκείνα π' έχωσα στα βάθη της καρδιάςμου
Με δύναμιν της αρετής; τί κάνεις να γυρίση
τέτοια ενθύμησις σ' εμέ, για να μου τυραννίση
Την τεθλιμμένηνμου καρδιάν, π' αυτή ποτέ δεν παύει
στους στοχασμούς μου ανάμεσα τον πόλεμον ν' ανάβη;

Αν μίαν σκληρήν αγάπην
εβάλθηκα ν' αφίσω,
κ' επίστευσα η θλιμμένη,
πως έχω να νικήσω
άσεμε πλανεμένη,
πως πλεια δεν αγαπώ. //
Άπονη, αν είν' το μίσος
το χρέος εις εμένα,
και τούτο εις εσένα
είναι καλά γνωστό.
Γιατί εσύ δεν μ' αφίνεις
την γνώμην να κερδίσω;
να κάνεις να νοήσω,
πως μάταια το ποθώ. (α)[51]

Σκηνή ζ΄
Σεμείρα.

Ποίο πρώτο απ' τόσαμου κακά, ψυχήμου να 'μποδίσης;
Μανδάνη, Αρβάκης, Κύρησμου, Αρταξέρξης, Μεγαβίσης,
Όλοι είν' εχθροίμου, κι' απ' αυτούς καθένας με φοβίζει,
και την καρδιά στο τρυφερόν μέρος μού την φλογίζει.
Καθώς του ενός ν' αντισταθώ τρέχω, και προσπαθίζω,
στων αλλονών την συνδρομήν να βυθισθώ κλονίζω.

Αν εύγη έξω από τους όρους
το ποτάμι, όταν φουσκώση
τρέχει εδώ, κ' εκεί να σώση
ο θλιμμένος κοπιαστής.
Αλλά ιδρώταστου, και κόπους
χάνει αν πάη να το 'μποδίση

[51] (α) φεύγει.

γιατί δρόμον σ' χίλιους τόπους //
κάμει σ' ένα αν το κρατήση,
χείμαρος ο νικητής. (α)[52]

Σκηνή η΄

Μεγάλη κατοικία, οπού συνάγεται όλη η βασιλική σύγκλητος, με θρόνον από το ένα μέρος, καθίσματα από το άλλο διά τους Μεγιστάνους. Τραπέζιον, και κάθισμα εις την δεξιάν του θρόνου. Ο Αρταξέρξης συντροφιασμένος από ένα μέρος φυλάκων, και Μεγιστάνων απ' έμπροσθεν, ακολουθώνταστον οι επίλοιποι φύλακες, έπειτα ο Μεγαβίσης.

Αρξ: Ω της Περσίας στηρίγματα, εδώ είμαι να καθίξω
εις το θρονί το πατρικόν, κ' επάνωμου να ρίξω
Βάρος το φοβερότατον τούτο της βασιλείας,
π' έχει θωρίαν ευτυχιάς, και ουσίαν δυστύχιας [γρ. δυστυχίας].
Η αρχή της Βασιλείασμου είν' έτζι θολομένη,
κι' από μεγάλαις συμφοραίς τόσον σκοτινιασμένη,
Οπού το χαλινάριτης το χέριμου να φθάση
φοβάται, μη δεν δύναται, και τρέμει να το πιάση.
Εσείς που ζήλον αρετής θρέφετε εις την καρδίαν,
πίστιν, και γενναιότητα, τιμήν ομού, κι' ανδρείαν,
Αγάπης εις ανταμοιβήν, π' είχετε απ' τον γονήμου
να είσθε σας παρακαλώ στον θρόνον οδηγοίμου, //
Και με την πράξιν π' έχετε, και με την εμπειρίαν
να κυβερνώ, και να οδηγώ ταύτην την Βασιλείαν.
Μεγ: Εδώ η Σεμείρα, ω Βασιλεύ, Μανδάνη είναι η άλλη,
οπ' αγονιούνται ποια σ' εσέ πρώτη έχει να προβάλλη.
Αρξ: Ω θεοί! ας έλθουν. βλέπωτην την διάφορον αιτίαν, (α)[53]
οπ' αναγκάζει και ταις δυω ν' έλθουν εδώ με βίαν.

Σκηνή θ΄

Μανδάνη, Σεμείρα, Μεγ: και οι ρηθέντες.

Σεμ: Ω Αρταξέρξη, έλεος. (Μδ:) εκδίκησιν, Κύριέμου.
ενός ενόχου θάνατον ζητώ, υψυλώτατέμου.
Σεμ: Κ' εγώ γυρεύω ενός ζωήν, που είν' η ίδια η αθωότης.
Μδ: Η προδοσιά είναι φανερή. (Σεμ:) αβέβαιος ο προδότης.
Μδ: Αρβάκην τα φαινόμενα όλα καταδικάζουν.
Σεμ: του Αρβάκη όλα τα δίκαια την άφεσιν φωνάζουν.
Μδ: Η αγάπη τον κατηγορεί. (Σεμ:) η φιλιά τον διαφεντεύει.
Μδ: τ' αίμα π' εχύθη του πατρός εκδίκησιν γυρεύει.
Σεμ: Το αίμα π' εφυλάχθηκε σταις φλέβαις του παιδίου

[52] (α) φεύγει.

[53] (α) φεύγει ο Μεγαβίσης.

ζητά να λάβη ανταμοιβήν άξιαν του βραβίου.
Μδ: Στοχάσου. (Σεμ:) ενθύμου. (Μδ:) στήριγμα πως είναι η αυστηρότης της βασιλείας. (Σεμ:) θεμέλιον πως είναι η πραότης.
Μδ: Τον πόνο, αφέντη, εκδίκησε μιας ορφανής καϊμένης.
Σεμ: λυπήσου, αφέντη, τους κλαθμούς μιας αδελφής θλιμμένης. //
Μδ: Όσους θωρείς, εκδίκησιν, θυσίαν σου ζητούσι,
έξω η Σεμείρα μοναχή, που δεν θε να τ' ακούση.
Σεμ: Αχ Αρταξέρξη, έλεος. (α)[54] (Μδ:) εκδίκησιν Κύριέμου.
Αρξ: ασικωθήτε, φθάνει ωιμέ! δύστυχος που είμαι, θεμου!
Ω πόσο είναι πικρότερος ο πόνος ο δικόσμου!
η μία την αυστηρότητα, κ' η άλλη το έλεόσμου
Φοβούνται. κ' εγώ 'σαν υιός, και φίλος ο θλιμμένος
από ταις δυω χειρότερα βρίσκομαι πονεμένος.
Γιατί η καρδιάμου θα βαστά, και μόνη θα 'πομάνη
τον φόβον οπού έχουσι Σεμείρα, και Μανδάνη.
Και δοκιμάζω και των δυω... αχ έλα βοήθησέμε, (β:)[55]
έλα σ' εμέ, Αρταβάνημου, και παρηγόρησέμε.
Διά τον Αρβάκην εύρικες δικαίωσιν καμμίαν;
αυτός διαφεντεύετε εις την κατηγορίαν;

Σκηνή ι΄
Αρταβάνης, και οι ρηθέντες.

Αρτβ: Ο πόνος είναι μάταιος δικόσσου, κ' εδικόσμου,
ή δεν ελπίζει, ή δεν ψηφά την λύτρωσίντου ο γυοσμου.
Αρξ: Και θα με σφίξη ο αχάριστος να τον καταδικάσω;
Σεμ: καταδικάσης; α άσπλαγχνε! και πώς να το βαστάσω!
Λοιπόν Σεμείρας ο αδελφός ταις μέραις θ' αποδώση;
ποκάτω εις άτιμον σπαθί η ζωήτου θα τελειώση; //
Και θε να γένη βδελυκτός, και καταφρονεμένος
της βασιλείας η τιμή; φίλος ο ηγαπημένος
Του Αρταξέρξου; ο λυτρωτής; ω Αρβάκη τεθλιμμένε!
ω θρύνεμου ανωφέλευτε, και καταφρονεμένε!
Αρξ: Σεμείρα, αδίκως με κεντάς, πως έχω ασπλαγχνίαν,
τί δύνομαι εγώ αν αυτός δεν έχει απολογίαν;
Τί έκανες; τί έκανε ο ίδιος ο γονήστου;
ω φύλακες, ας έλθη εδώ ο Αρβάκης, και κριτήστου
Ας είν' ο ίδιοστου πατήρ, ας κάμη αυτός την κρίσι,
ας τον ακούση, κι' αν μπορή ευθύς ας τόνε λύση.
Όλην μου την βασιλικήν, δύναμιν, κ' εξουσίαν
στο χέριτου πειθόνωτην με πάσα ελευθερίαν.
Ατβ: Πώς; (Μδ:) της φιλιάς το χρέοσσου τον τόπον θε να δώση;

[54] (α) Γονατίζουν.

[55] (β) βλέποντας τον Αρταβάνην.

αν κάμης τον γονήν κριτήν, λοιπόν θες να γλυτώση.
Αρξ: Έναν Πατέρα εγώ κριτήν κάνω, που γνωρισμένη
η εμπιστοσύνητου σ' εμέ είναι, και βεβαιωμένη.
Που έναν υιόν κατηγορεί, π' ήθελα εγώ να ζήση,
οπού πλειο δίκειο έχει από με διά να τον τιμωρήση.
Μδ: Μα πάντα αυτός είναι γονής. θέλει τον διαφεντεύση.
Αρξ: διπλήν αιτίαν το λοιπόν έχει να τον παιδεύση.
Σ' εμέ μόνον το χρέοσμου είναι να προσπαθίσω
εις τον Αρβάκην την σφαγήν του Ξέρξου να εκδικήσω.
Αλλ' αυτός πρέπει εις τον υιόν τον Ξέρξην να εκδικήση,
και για την ατιμίαντου αυτόν να τιμωρήση. //
Μδ: Κ' έτζι λοιπόν;... (Αρξ.) έτζι λοιπόν, αν πταίσης βεβαιωμένος
εις τούτο ο Αρβάκης φανησθή, γονήσμου ο φονεμένος
Βεβαίαν την εκδίκησιν έχει, και την θυσίαν,
κ' εγώ στον ευεργέτημου δεν δείχνω αχαριστίαν.
Ατβ: Α! αφέντημου τί κίνδυνος... (Αρξ:) άξιος της αρετήσου.
Ατβ: τί θέλει ειπούν στην εκλογήν; (Αρξ:) να ειπούν τί; αποκρίσου.
Αποκριθήτε όλοισας, αν έχετε απορίαν, (α)[56]
που να σας βάνη εις τον νουν καμμίαν δυσκολείαν.
Μεγ: Η σιωπή τού καθ' ενός την εκλογήν βεβαιώνει.
Σεμ: ιδού ο αδελφόσμου! (β:)[57] (Μδ:) ωιμέ! (Ατβ:) (ω της ψυχήσμου πόνοι!
Ω πάθημου, απομάνετε καλά το χαλινάρι!) (γ:)[58]
Μδ: (μη λαχταρίζης, ω καρδιά εις τούταμου τα βάρη.)

Σκηνή ια΄

Ο Αρβάκης καδινομένος ανάμεσα εις μερικούς φύλακας, και οι άνωθεν.

Αρβ: Λοιπόν τόσο είμαι μισητός εις όλην την Περσίαν,
οπ' όλη εμαζώχθηκε να ιδή την αδικίαν
Της σκληρεμένης τύχησμου; Ψηλότατε Κύριέμου. (δ:)[59]
Αρξ: κράζεμε φίλον, να με λες το θέλω πάντοτέμου,
Όσο 'μπορώ στο σφάλμασου να έχω αμφιβολίαν.
και επειδή σ' έναν κριτήν το κράζουν ανομίαν //
Τέτοιον εύμορφ' όνομα, έδωκα του Αρταβάνη
ολοτελώς την εξουσιάν, την κρίσιν διά να κάνη.
Αρβ: Πώς; του πατρόσμου; (Αρξ:) του ίδιου. (Αρβ:) (φρίττουν τα σωθηκάμου)
Ατβ: τί συλλογάς; θαυμάζεσαι την σταθερότητάμου;
Αρβ: Κύρημου εγώ να σε θωρώ φρίττω σε τέτοιον τόπον.
ποιος είμ' εγώ, ποιος είσαι συ νοώντας με τί τρόπον,
Και πώς ημπόρεσες εσύ κριτής σ' εμέ να γένης;

[56] (α) των Μεγιστάνων.

[57] (β) προβαίνοντας ο Αρβάκης καθίζει ο Αρταξέρξης εις τον θρόνον, και οι Μεγιστάνες εις τα καθίσματα.

[58] (γ) παγαίνοντας να καθίση εις το τραπέζιον.

[59] (δ) εις τον Αρταξέρξην.

με πρόσωπον έτζι άφοβον πώς τούτο τ' απομένεις,
Και δεν ακούς να σου ξεσχλούν μέσα τα σωθηκάσου;
Ατβ: τα μέσαμου να τα ερευνάς δεν είν της εξουσιάσου,
Μήτε τί ένοιαν έχουσιν η όψις, κ' η καρδιάμου.
όποιος κι' αν είμαι, είμαι για σε κ' εσ' είσαι η συμφοράμ[ου]
Γιατί αν εσύ ταις συμβουλαίς εμένα είχ' αγροικήσης,
κ' ενός αγαπητού πατρός τα ίχνη είχ' ακλουθήσης,
Κριτήσου εγώ δεν είμουνα, πταίστης εσύ δεν είσου
εμπρός εις τόσους, και καλά τα σου έλεγα θυμήσου.
Αρξ: Γονή δυστυχισμένε! (Μδ:) εδώ όχι για τα δικάσας
πάθη ν' ακούσομε ήλθαμε, και πόνους της καρδιάσας.
Ο Αρβάκης ή ας δικαιωθή, ή ας πάη στην τιμωρίαν.
Αρβ: (ω πόσην αυστηρότητα, πόσην σκληροκαρδίαν!)
Ατβ: Σταις ρώτησαίσμου το λοιπόν ας ποκριθή ο πταισμένος.
εσύ Αρβάκη, φαίνεσαι φονιάς βεβαιωμένος
Του Ξέρξου. ιδού είναι φανερόν εις όλους το έγκλημάσου.
εκείνη η αγάπη η τολμηρά, εκείνη η ραθυμιάσου //
Η διεστραμμένη... (Αρβ:) ο καιρός, σπαθί το ματωμένο
φόβοσμου, ο τόπος, η φυγή, δείχνουν βεβαιωμένο
Το πταίσιμον, μα μ' όλ' αυτά εγώ αθώος είμαι.
Ατβ: απόδειξέτο, αν ημπορής, κι' αυτό δεν βεβαιείμε.
Μαλάκωσε αν ημπορής την ορφανήν Μανδάνη.
Αρβ: αχ την καρδιάνμου αν θέλησην τούτα όλα ν' απομάνη,
Μη μου κεντάς στο τρυφερόν μέροστης την ψυχήμου.
στο ηγαπημένον όνομα... ω βάρβαρε γονήμου...
Ατβ: Σιώπα, δεν βλέπεις στην τυφλήν την ανυπομονιάσου
που είσαι, με ποίον ομιλείς, και ποιος είν' εμπροστάσου;
Αρβ: Μα Κύρημου... (Ατβ:) (απομάνετε, πάθη, το χαλινάρι.)
Μδ: μη λαχταρίζης, ω καρδιά, εις τούταμου τα βάρη!
Σεμ: Μα, αδελφέ, το σφάλμασου ζητά να 'μολογήσης
ή να εύρης δικαιώματα, ή να μετανοήσης.
Αρξ: Αχ βόηθα και συ στο έλεος οπ' έχομε σ' εσένα.
Αρβ: εις τούτο, Βασιλέαμου, δεν βρίσκω εγώ κανένα
Πταίσιμον, ούτε πρόφασιν, ούτε η συνείδησίσμου
ευρίσκει διά μετάνωσιν αιτίαν της ψυχήσμου.
Και αν τούτης της υπερβολής το αίτιον μου ζητήσης
χίλιαις φοραίς, χίλιαις φοραίς τ' αυτό θέλει γροικήσης.
Ατβ: (Ω τί αγάπη ενός υιού!) (Μδ:) αυτός κι' αν ομιλήση
ένοχος φανερόνεται ομοίως κι' αν σιωπήση.
Τώρα τί συλλογίζεται κριτής ο εκλελεγμένος;
ετούτος είναι ο αυστηρός γονής ο τιμημένος, //
Οπού διπλήν εκδίκησιν θα κάμη στο παιδίτου;
διά τον φόνον του Ριγός, κι' αυτός διά την τιμήτου;
Αρβ: Δεν με λυπάσαι; θέλεισμε, Μανδάνη, πεθαμένον;
Μδ: (ψυχή μη χάνεσαι.) (Ατβ:) Κυρά έχεμε τιμημένον.
Τούτος ο μέγασσου θυμός την αρετήν κεντάμου.

ας μείνη ένα παράδειγμα στην αυστηρότητάμου
Δικαιοσύνης, και τιμής εις όλην την Περσίαν,
οπού να μην ηκούσθηκε εισέ καμμιάν μερίαν.
Ιδού απογράφει σταθερόν το χέρι του Αρταβάνη
του γυου τον καταδικασμόν. Ο Αρβάκης ας πεθάνη. (α)[60]

Μδ: Ω θεμου! (Αρξ:) φίλε, το πικρόν ψήφισμα κράτησέτο.

Ατβ: το χέριμου, π' απόγραψε, το χρέοσμου έκαμέτο. (β)[61]

Αρξ: Ω καύχησις βαρβαρική! (γ)[62] (Σεμ:) σκληρότατε πατέρα!

Μδ: (τα δάκρυα με προδύνουσι, σκοτινιασμένη ημέρα!)

Αρβ: Κλαίει η Μανδάνη! άκουσες εις τέλος σπλαγχνοσύνην
στην απονιά της τύχησμου, και άκραν σκληροσύνην.

Μδ: Ομοίως η πίκρα, κ' η χαρά τα δάκρυα μάς τα βγάνουν.

Ατβ: το χρέος του κριτού έκαμα. αχ τώρα ας ξεθυμάνουν
Αφέντη, η αναθυμίασαις των πατρικών παθώνμου. (δ)[63]
εις τούτο οπού έκαμα, υιέ συμπάθησόνμου. (ε)[64]
Βάρβαρος νόμος, χρέος σκληρόν μ' έσφιξε να ποιήσω
τέτοιαν σκληράν υπογραφήν, εσέ ν' αποφασίσω. //
Απόμανε, και μένεισου ολίγον ν' απομάνης.
μη σε τρομάξη η ενθύμησις, πως έχεις ν' απεθάνης.
Απ' όλα το χειρότερον, οπού μας τυραννίζει
είναι ο φόβος των κακών. (Αρβ:) ω Κύρημου κλονίζει
Η υπομονήμου. ωιμ' έχασα τον νουνμου, και το φωσμου!
εγώ προδότης να φανώ στα μάτια όλου του κόσμου;
Η ελπίδαισμου ότι εφύτροναν να ιδώ να μου κοπούσι;
μέσ'την αυγήν αι ημέραιμου να πέσουν, να σβυσθούσι;
Να με μισά η πατρίδαμου; ο φίλος που πιστεύω;
να με μισά κ' εκείνη, ωιμέ! κ' εκείνη οπού λατρεύω;
Να ιξεύρω πως ο Κύρησμου... ω βάρβαρε γονήμου!...
βάρβαρε... (α εγώ χάνομαι!) σ' αφίνω για, ω ψυχήμου. (α)[65]

Ατβ: (Φρίττω.) (Μδ:) (πεθαίνω!) (Αρβ:) ω τολμηρέ Αρβάκη που ξετρέχεις;
ωιμέ, Κύρη, συμπάθησε, στα πόδιασου ιδού μ' έχεις. (β)[66]
Συμπάθεις την επιδρομήν ενός μανικού πόνου.
όλο το αίμαμου ας χυθή δεν θλίβομαι του φόνου.
Κι' αντίς να ειπώ τυραννικόν, που εις θάνατον με βιάζει,
αυτό το χέρι εγώ φιλώ, που με καταδικάζει. (γ)[67]

Ατβ: Φθάνεισου, ασήκω, κ' εις εμέ συ να παραπονάσαι
είναι το δίκιοσου πολύ, μα ίξευρε... ω θεμου! πιάσαι (δ)[68]
Σημείον αγάπης πατρικής στην αποχώρισίνμου,

[60] (α) υπογράφει.

[61] (β) σηκόνεται, και δίδει την υπογραφήν.

[62] (γ) κατεβαίνει από τον θρόνον και οι Μεγιστάνες σηκόνονται.

[63] (δ) εις τον Αρταξ:

[64] (ε) στρέφεται εις τον υιόν του.

[65] (α) κοιτάζοντας την Μανδάνην, και κάνει να φύγη, έπειτα στέκει.

[66] (β) Γονατίζει έμπροσθεν του πατρός του.

[67] (γ) του φιλεί το χέρι.

[68] (δ:) τον αγκαλιάζει.

πιάσ' ένα σφικταγκάλιασμα, και σύρε στην ευχήνμου. //

Αρβ: Εις τον πατρικ' ασπασμόνσου,
κ' εις τον αποχωρισμόνμου
φύλαγέμου τον εαυτόνσου,
καταπράυνε το είδωλόνμου,
και πιστώς διαφέντευέμου
του Ριγόςμου την ζωήν.
Εις τον θάνατον παγαίνω,
κ' ευτυχέστατον με κάνει
η σφαγήμου, αν ξεθυμάνη
των θεώνμας την οργήν. (α)[69]

Σκηνή ιβ΄
Μανδ: Αρταξ: Σεμ: και Αρταβάνης.

Μανδ: Αχ κ' εις την αποχώρισιν τ' Αρβάκη, ωιμέ κλονίζω!
τί λογής είναι ο θάνατος εγώ τώρα γνωρίζω!

Ατβ: Μανδάνη, με το αίμαμου ιδού επληροφορήθη
θυμόςσου ο ακατάπαυστος, πρέπει να ευχαριστήθη.

Μδ: Φεύγ' από με, ω ασεβή, τον ήλιον, τους αστέρας
φεύγα διά να μη φαίνεται στον κόσμον τέτοιον τέρας.
Κρύψου, σκληρέ, στα πλεια βαθυά, και πλεια σκοτεινιασμένα
μέρη της γης. μα θε να ιδής, ανίσως κι' ως εσένα
Έναν πατέρα έτζι σκληρόν η γη θέλει βαστάξη,
τόσον ωμόν, κι' απάνθρωπον μέσατης να φυλάξη. //

Ατβ: Η αρετήμου το λοιπόν... (Μανδ:) σιώπα, θεριό ερημίας,
εις ποια αρετή παινεύεσαι, ω εχθρέ της ανθρωπίας;
Αυτή έχει τους όρουςτης, κι' αν εύγη, εις ανομίαν
έπεσε ευθύς πάσ' αρετή, και τρέπεται εις κακίαν.

Ατβ: Μα δεν είσ' η ίδια, π' άναπτες ως τώρα την οργήνμου;

Μδ: η ίδια, και εις έπαινον τ' έχω διά καύχησίνμου.
Κι' αν έμελλε να δικασθή ο Αρβάκης μάτα πάλι,
τον θάνατόν του είχα ζητή ευθύς που είχε προβάλλη.
Να εκδικήση έναν γονήν έπρεπε της Μανδάνης,
μα να φυλάξη έναν υιόν χρέος είχε ο Αρταβάνης.
Να τον πονέσης έπρεπε, εγώ να τον μισήσω.
το συμφέρον του πόθουμου εγώ να μη γροικήσω,
Μα εσύ την αυστηρότητα κριτού ν' αλισμονήσης.
εκείνο ήτον το χρέοςμου, συ τούτο να ποιήσης.
Φύγε, χάσου στ' άγρια όρη
στους κρυμνούς της ιρκανίας,
και θεριό τέτοιας συρίας

[69] (α) φεύγει ανάμεσα εις τους φύλακας ακολουθώντας τον ο Μεγαβίσης. και φεύγουν οι Μεγιστάνες.

δεν ηκούσθη παντελώς.
Της σκληρής απανθρωπίας
είσαι συ το μόνον τέρας,
και να λέγεσαι πατέρας
δεν το θέλει ο λογισμός.

Σ' Αφρικήν την θυριώδη
τα φαρμάκια όσα βρεθούν, //
Κ' εις γιαλόν τον αγριώδη
μέσασου όλα κατοικούν. (α)[70]

Σκηνή ιγ΄
Αρταξ: Σεμ: και Αρταβάνης.

Αρξ: Πόσον, γλυκιά Σεμείραμου, που Αρβάκη εις το κακόντου
ο ουρανός εργάζεται, κ' εις τον αφανισμόντου!
Σεμ: Αχ τύραννε σκληρότατε, έτζι ευθύς αλλάζεις;
τώρα τον κλαις τον φίλονσου, αφ' ου πρώτα τον σφάζεις;
Αρξ: Στην εξουσίαν του πατρός την ζήσιντου πειθόνω,
κ' εγώ είμαι ο τύραννος, κ' εγώ τον θανατόνω;
Σεμ: Αυτ' είναι μία εφεύρεσις η πλέον διεστραμμένη.
ένα γονή βάνεις κριτήν, π' ο νόμος τόνε δαίνει.
Που ο νόμος στην υποταγήν είναι του βασιλέως.
να σπλαγχνισθή αυτός δεν μπορεί, μα συ είχες το χρέος.
Αι! ειπέ πώς θεραπεύεσαι να ιδής θανατωμένον
από το χέρι ενός πατρός έναν υιόν σφαγμένον.
Ειπέ πως δεν βαστά φιλιά ολότελα η ψυχήσου,
και πως αγάπην δεν ακούει η φύσις η δικήσου.
Αρξ: Ανίσως κ' εγώ ευχάριστος δεν είμαι εις τον Αρβάκη
όλη η Περσία ας το ειπή. κι αν δεν έπια φαρμάκι,
Κι' αν δεν μου καίη η πίκρασου μέσα τα σωθηκάμου,
κι' ακόμι αν δεν φλογίζησμου, Σεμείρα, την καρδιάμου. //
Σεμ: Η δύστυχη σ' επίστευα, ως τώρα γελασμένη,
κι' απ' την αγάπην την παλαιάν ακόμι θαρρεμένη,
Πώς σπλαγχνικός νάσαι εραστής, και φίλος μπιστεμένος,
μα εφάνης εραστής σκληρός, και φίλος διεστραμμένος.
Διά τον πόθον
οπού την δαίνει
Τίγρις η αγριώδης
ήμερη μένει,
Λέων ο θυμώδης
χωρίς θυμόν.

[70] (α) φεύγει.

Συ πλεια θηριώδης
κι' απ' τα θυρία
το στήθος γδαίνεις
απ' ευσπλαγχνία
της ερωμένης
τον οδυρμόν. (α)[71]

Σκηνή ιδ΄
Αρταξέρξης, και Αρταβάνης.

Αρξ: Σεμείρας την αχαριστιάν άκουσες, ω Αρταβάνη;
Ατβ: άκουσες τί άδικον θυμόν σ' εμέ έδιξε η Μανδάνη;
Αρξ: Εγώ είμαι σπλαγχνικώτατος, και τύραννον με κράζει.
Ατβ: κ' εγώ είμαι δικαιότατος, κι' άσεβή μ' ονομάζει. //
Αρξ: Αυτ' είναι η ανταμοιβή σπλαγχνίας της εδικήσμου;
Ατβ: αυτή είναι η πληρωμή μίας τέτοιας αρετήσμου;
Αρξ: Ω πόσον, Αρταβάνημου, εις μίαν ημέραν χάνω!
Ατβ: αι! μην οδύρεσε. άσεμε το ξόδι εγώ να κάνω.
Εγώ είμαι την σήμερον ο πλεια δυστυχισμένος,
ο πλέα κακοριζοικος, κι' ο πλέα αφανισμένος.
Αρξ: Μεγάλος είναι ο πόνοσσου, οπού σε τυραννεύει,
μα κι' ο δικόσμου δεν είναι μικρός που με παιδεύει.
Δεν γνωρίζω τέτοιαν ώρα
ποιος νάν' άξιος να λυπήται,
τίνος πρέπει να πονήται,
ή του φίλου, ή του γονή.
Όμως ξεύρω διά κακόνμου,
πως η αγάπη εις εμένα
ήτον εκλογή, σ' εσένα
ανάγκη ήτον φυσική. (α)[72]

Σκηνή ιε΄
Αρταβάνης.

Είμαι δα μόνος μίαν φοράν, κ' είμαι σ' ελευθερίαν
να πάρω ολίγην άνεσιν απ' την αδημονίαν.
Λίγο έλειψέμου να χαθώ όταν μ' εμελετήσαν
του Αρβάκη να γενώ κριτής, και το αποφασίσαν. //
Μα απερασμένον κίνδυνον ας τον αλισμονήσω,
τον εαυτόνμου εγλύτωσα, τον υιόν τώρ' ας βοηθήσω.
΄Ετζι απ' αστροπελέκι
πίπτει άφνω τρομασμένος

[71] (α) φεύγει.

[72] (α) φεύγει.

αχνός σαν πεθαμένος
ο εκστατικός βοσκός.
Αλλ' όταν καταλάβη,
ματαίως πως εφοβήθη,
σ' εκείνην π' αγροικήθη
την αστραποβροντή,
Σηκόνεται, αναπνέει,
τα πρόβατα αρχινάει
ναν τα ξαναμετράη
σκιασμένα εδώ κ' εκεί.

Τέλος της Δευτέρας Πράξεως //

Πράξις Τρίτη

Σκηνή Πρώτη.

Το έσωθεν μέρος του κάστρου εις το οποίον είναι σηδεροδέσμιος ο Αρβάκης. Κάγκελα απ' έμπροσθεν. μικρή θύρα εις το δεξιόν μέρος από την οποίαν αναβαίνουν εις την αυλήν.

Αρβάκης, και έπειτα ο Αρταξέρξης.

Αρβ: Όντας τέλος δυστυχίας
Γιατί ο θάνατος ν' αργή;
Οπού ζη στας ευτυχίας
του 'ναι γλήγορη η θανή.

Αρξ: Αρβάκη. (Αρβ:) τί θωρώ ω θεοί! ποίαις αφορμαίς σε κάνου
να έλθης εδώ, Αφέντημου, στον τόπον της βασάνου;
Αρξ: Το σπλάγχνοσμου, και η φιλιά. (Αρβ:) διατί έρχεσαι, Κύριέμου,
να πικραθής; (Αρξ:) να σώσωσε έρχομαι, ω ποθητέμου.
Αρβ: Να σώσησμε; (Αρξ:) αυτ' άφηστα, απ' τούτην την πορείαν
που τελειώνει της αυλής εισέ κρυφήν μερίαν,
Ογλύγορο, και γνωστηκό το πατημάσου δράμε,
κι' απ' τούτο το βασίλειον φεύγα, κ' εις άλλο άμε.
Κ' εκεί τον Αρταξέρξησου θύμου, και με καρδιάσου
όσο ημπορής αγάπατον, και ζηέ με την υγειάσου. //
Αρβ: Ω Βασιλέαμου, αν εσύ διά πταίστην με πιστεύης,
διατί έρχεσαι να σώσησμε, κι' αντίς δεν με παιδεύεις;
Και, αν αθώον λογιάζησμε, γιατί εδώ να μη μείνω;
Αρξ: αν είν και πταίστης είσ' εσύ, εγώ μίαν σου δύνω
Ζωήν, οπού μου έδωκες, κι' αν είσ' αθώος χαρίζω
εσένα εκείνην την φυγήν, που μόνην σου διωρίζω
Με το να θέλης να σιωπάς. φεύγα διά να μη δόσω
φαρμάκι της καρδίασμου, εσένα αν θανατώσω.

Ανάπαυσέμου την ψυχήν. ή και η φιλιά με κάνει
πολλά τυφλόν, ή ένας θεός εις φύλαξιν θα βάνη
Την αθωότητα, εγώ ειρήνην δεν γνωρίζω,
αν δεν σε ιδώ να φυλαχθής, ούτε άνεσιν ελπίζω.
Όταν εγώ την χάρηνσου, και σφάλμασου ζηγιάζω,
φωνήν ακούω, που λέγειμου, την χάρην να λογιάζω
Διά αληθινήν, και αμφίβολον το σφάλμασου να πιάνω.

Αρβ: Αφέντημου, αχ άφησε, άφησε ν' απεθάνω.
Στον κόσμον πταίστης φαίνομαι, και νάμαι παιδεμένος
βέβαια η τιμήσου θέλειτο. και θνήσκω ευτυχισμένος,
Αν μίαν φοράν του φίλουμου γλίτωσα την ζωήντου,
και του Αφεντόσμου άλλη μια φυλάξω την τιμήντου.

Αρξ: Ετούτοι είναι στοχασμοί, οπού δεν εποθήκαν
ποτέ απ' τα χείλη κανενός πταίστου, μηδ' ακουσθήκαν.
Φύγε, καιρό ας μη χάνομεν, Αρβάκη ηγαπημένε,
και της τιμήσμου φθάνειτης λόγια σπαρτά να λένε, //
Κρυφώς πως σ' εθανάτωσα, και τούτο πως το κάνω
διά την χαράν την συμερνήν μη πως και την μιάνω,
Που πρώτην φοράν σήμερον θε να με ιδή η Ασία
στον θρόνον τον Βασιλικόν να λάβω την αξία.

Αρβ: Μα να φανερωθή ημπορεί, πως μ' έσωσε η φιλιάσου.
και τότε... (Αρξ:) αχ φεύγα, φίλεμου, παρακαλώ αφουγκράσου.
Κι' αν με την παρακάλεσιν εγώ να σ' αναγκάσω
δεν ημπορώ, ως Βασιλεύς να φύγης σε προστάσω.

Αρβ: Στου Βασιλειόσμου την βουλήν την κεφαλήνμου κλίνω.
να δώση η τύχη μια φορά ευχάριστος να σου γίνω.
Ως τόσον τούτη η δέησις στον ουρανό ας οδεύη.
ο Αρταξέρξης, ω θεοί, ας ζη, κι' ας βασιλεύη.
Όλοιτου οι χρόνοι μ'απερνούν με δόξα ευτυχισμένοι,
και με θριάμβους, και τιμαίς νάν' όλοι στολισμένοι.
Με δάφναις πάντα, και βαγιά νάναι στεφανομένος,
κι' όλος ο κόσμος εις αυτόν νάναι υποτεταγμένος.
Ναν του μακραίνη η μοίρατου τον δρόμον της ζωήςτου,
κ' εκείνη η ειρήνη πάντοτε να μείνη της ψυχήςτου,
Οπού εγώ χάνω, και οπού να εύρω δεν ελπίζω,
ώστε που στην πατρίδαμου, και φίλον δεν γυρίζω.

Το κύμα της θαλάσσης
στα νέφη ασηκωμένο,
βρέξη βουνά, ή λαγκάδια,
σ' ποτάμια αν πάη συρμένο, //
σ' πιγάς ή σε λιβάδια
μείνη περικλισμένο
γογκίζει ώστε να φθάση
εις τον ωκεανόν.
Εκεί οπ' εγεννήθη,
οπ' έλαβε το υγρόντου,

που απ' τον παραδαρμόντου
ελπίζει αναπαυμόν. (α)[73]

Σκηνή β΄
Αρταξέρξης.

Εκείνοτου το πρόσωπον το σταθερόν δεν λέγει,
πως νάναι πταίστης, κ' η όψιστου το πταίσιμόντου ψέγει.
Το δέρμα το εξωτερικόν δεν δύνεται να σκιάση
μίαν ευγενικήν ψυχήν, π' όλον το φως να χάση.
Και ταις περσότεραις φοραίς η όψις φανερώνει
εκείνο, που εις τα βάθητης μέσα η καρδιάμας χώνει.
Συγνεφάκι εμπρός τον Ήλιο
την ημέραν συχνά σκιάζει,
αμή όλην δεν σκεπάζει
την λαμπράδα του φωτός.
Μάταια μικρό αυλακάκι
στο βαθή την άμμον χώνει,
επειδή την φανερώνει
του νερού ο καθαρμός. (β)[74] //

Σκηνή γ΄

Ο Αρταβάνης ακολουθησμένος από τους αποστάτας συντρόφους, και έπειτα ο Μεγαβίσης, όλοι από τα κάγγελα εις φύλαξιν των οποίων μένουν οι σύντροφοι.

Ατβ: Υιγέ Αρβάκη, πού είσαι; έπρεπε τη φωνήμου
ν' ακούση. Αρβάκη; τάχα πού να εκρύφθηκε, ω θεοίμου;
Στην θύρα εμπρός, συντρόφοιμου, εκεί έτοιμοι σταθήτε,
ώστε που τον Αρβάκηνμου ν' εύρω μη σαλευθήτε. (α:)[75]
Μεγ: Τί αργοπορούν; (β)[76] ήτον καιρός... μα εδώ ούτε Αρταβάνη,
ούτε Αρβάκην βλέπω εγώ. ο νουστους τί αμφιβάνει;
Εις τέτοια ανδραγαθήματα γιατί τόση οκνηρία;
ω Αρταβάνη αφέντημου; (γ)[77] (Ατβ:) ωιμένα δυστυχία! (δ:)[78]
Τον υιόνμου δεν ευρίσκωτον, και τρέμω, και φοβούμαι...
παγόνω όταν στοχάζωμαι... στέκω και συλλογούμαι,
Μη πως εις τούτην την μεριάν κρυμένος... Μεγαβίση; (ε)[79]
Μεγ: ω Αρταβάνη; (Ατβ:) ο Αρβάκης πού; ηύρεχτον ν' ακλουθήση;

[73] (α) φεύγει.
[74] (β) φεύγει.
[75] (α) Εμβένει ανάμεσα εις τας σκηνάς από το δεξιόν μέρος.
[76] (β) των συντρόφων.
[77] (γ) εμβαίνοντας ανάμεσα εις τας σκηνάς από το αριστερόν μέρος.
[78] (δ) ευγένοντας από το ίδιον μέρος, οπού εμβήκεν, αλλά από άλλην οδόν.
[79] (ε) συναπαντώντας τον Μεγαβίσην ο οποίος ευγαίνει από το ίδιον μέρος, οπού εμβήκεν, αλλά από άλλην οδόν.

Μεγ: Και πώς; δεν είναι μετ' εσέ; (Ατβ:) ω θε! αι αμφιβολαίμου
πληθαίνουν. (Μεγ:) μίλιε καθαρά, ο Αρβάκης πού είν'; ειπέμου.
Ατβ: Και ποιος να το ειπή ημπορεί; σε χίλιαις κυματίζω
θλίψαις, σε χίλιαις υποψιαίς κακαίς εγώ βυθίζω. //
Πόσαις ιδέαις ο φόβος μου στον νουνμου σχηματίζει!
ολέθριαις, και θλιβεραίς όλαις ταις ζωγραφίζει!
Τις οίδε το τί έγειτε! αν ζη ποιος το κατέχει;
Μεγ: ο νουςσου πολλά ογλήγορα εις το κακόν ξετρέχει.
Και δεν ημπόριε να δωθή αδείαν να του δώση,
ή η Μανδάνη, ή ο φίλοςτου να φύγη, να γλυτώση;
Να η στράτα τούτη βέβαια εις την αυλήν παγαίνει.
Ατβ: και την φυγήντου διατί σ'εμέ μάχη κρυμένη;
Όχι ο Αρβάκης πλεια δεν ζει, πιστέμου Μεγαβίση,
και ο καθ' ένας με πονεί να μου τ' ομολογήση.
Μεγ: Να μην το δώσουν οι θεοί! αχ κράτει τον εαυτόνσου
πλεια πρόθυμον, και καθαρόν κάμε τον λογισμόνσου.
Κι' αυτά μην τα στοχάζεσαι, βάλε καλή καρδία,
νάσαι έτοιμος, ως θέλειτο μια τέτοια ανδραγαθία.
Ατβ: Μ' αν το παιδίμου εγώ έχασα, ειπέμου πού να δράμω;
ποια να τελειώσω ανδραγαθιά; για ποιον ναν τήνε κάμω;
Μεγ: Τί λές; λοιπόν τους φύλακας εσύ του Βασιλέως
επλάνεσες, κ' επλάνεσα το στράτευμα ματέως;
'Ποφάσισε, κι' ο Βασιλεύς σ' ολίγον θα κινήση
διά το θυσιαστήριον τους νόμουςμας να ομνύση.
Ως μου είπες εφαρμάκωσα το ιερόν ποτήρι,
και τώρα θες μια αμφιβολή οπίσω να μας σύρη;
Έτζι αισχρώς να θέλομεν ταις τόσαισμας ελπίδαις
να χάσωμεν, τους κόπουςμας, και τόσαισμας φροντίδαις; //
Ατβ: Αν τον Αρβάκην, φίλεμου, ποσώς δεν τον ευρούμε,
για ποιον να βασανίζωμαι, για ποίον ν' αγωνιούμαι;
Η αγάπημου, η ελπίδαμου ήτονε το παιδίμου,
για ναν το κάμω Βασιλειά έχασα την τιμήμου.
Προδότης εγώ εστάθηκα διά τούτον τον υιόνμου,
διά τούτον φρικτός έγινα στον ίδιον τον εαυτόνμου.
Στούτα όλα εγώ απελπίσθηκα, αν είν' απεθαμένος,
και της κακίασμου ο καρπός ως βλέπω είναι χαϊμένος.
Μεγ: Αν ζη, ή αν την έχασε ο Αρβάκης την ζωήντου
ζητά από σε το διάδημα, ή την εκδίκησίντου.
Ατβ: Αχ τούτη μόνη με κρατεί, και ζω. ναι Μεγαβίση,
όθεν κι' αν θέλης σύρεμε, ο νουςσου ας μ' οδηγήση.
Εγώ σ' εσέ εμπιστεύομαι. (Μεγ:) αν εις εμέ πιστεύσης,
εις τους θριάμβους σ' οδηγώ, σε πάω να βασιλεύσης.

Ο πόθος του σκήπτρου
την τόλμη ας σου δώση,
την φλόγα ας θυμώση
του γυουσου ο χαϊμός.

Χαρά της ψυχήσμας
η εκδίκησις δίνει,
γλυκοί είν' οι κινδύνοι
γλυκός ο θυμός. (α)[80] //

Σκηνή δ΄
Αρταβάνης.

Ευρήκατε, ω ενάντιοι θεοί, τον μόνον τρόπον,
η μεγαλοψυχίαμου διά να δώση τόπον.
Στην απορίαν μοναχήν, πως δεν ζει το παιδίμου,
φοβάται, κι' απελπίζεται του δύστυχου η ψυχήμου.
Και δεν μπορώ ν' αντισταθώ στην ταραχήν του νουμου,
να χάνω την κυβέρνησιν όλου του εαυτούμου.
Αν δεν ζης πλειασου γυεμου
δεν ζω, μα πριν σε φθάσω
στον άδη εγώ σου τάσσω
σφακτό ένα Βασιλειά.
Ώστε ο γονής να φθάση,
κάμε να μην την λύση
την σκάφην, κι' ας κρατήση
ο Χάρων τα κουπιά. (α)[81] //

Σκηνή ε΄
Ταμείον εις ταις κατοικίαις της Μανδάνης.

Μανδάνη, και έπειτα η Σεμείρα.

Μανδ: Ή και η συνήθεια των κακών τον νουνμας τον ζαλίζει,
ή και η ψυχαίσμας κάποιον φως έχουν, που ταις φωτίζει
Στο να μαντεύουν. δεν μπορώ ν' ακούσω στον εαυτόνμου
την θλίψιν, οπού έπρεπε διά τον ποθητόνμου.
Θέλει ζη ακόμι ο δύστυχος, κι' ο πολυτεθλιμμένος.
είχα το μάθη βέβαια, αν ήτον πεθαμένος.
Γλήγορα φέρνει τα κακά η φήμη η προκομένη.
Σεμ: χαίρου, Μανδάνη, κ' έμεινες στέλος φχαριστημένη,
Γιατί οι θεοί σου έδωκαν κατά τον στοχασμόνσου.
Μδ: ο Βασιλεύς απόλυσε τάχα τον αδελφόνσου;
Σεμ: Μάλλον τον εθανάτωσε. (Μδ:) πώς; (Σεμ:) σ' όλους τούτο επώθη,
μ' όλον οπού εις το κρυφόν ο θάνατος τού εδώθη.
Μδ: (Ω προφητίαι σφαλεραί! ω θάνατος! ω ημέρα!)
Σεμ: ιδού οπ' εκδικήθηκε του Ξέρξου η θυγατέρα.

[80] (α) φεύγει.

[81] (α) φεύγει.

Λογιάζω πώς να εχόρτασε τώρα η σκληρήσου γνώμη.
σου φθάνει τάχα; λέγεμου, θέλεις θυσίαις ακόμι;
Μδ: Αχ! πολλά λόγια η μικραίς φροντίδαις συνηθίζουν.
αλλά η μεγάλαις όλουσμας, Σεμείρα, μας σαπίζουν.
Σεμ: Ψυχή δεν είδα έτζι σκληρή, ως είναι η εδικήσου.
στέτοιον δεινότατον κακόν μάτια να μη δακρύσου //
Δεν είδα, πάρεξ εις εσέ, που πόνος δεν σε πιάνει.
Μδ: μικρός ο πόνος είναι τος, όταν τα δάκρυα βγάνη.
Σεμ: Άμμε, αν δεν εχόρτασες, θρέψε τα σκληρεμένα
μάτιασου εις 'κείνα τ' άτυχα μέλη τα νεκρομένα
Του ηγαπημένουμου αδελφού. το στήθος κοίταξέτου,
κι' όλαιστου ταις λαβοματαιαίς κάθησε μέτρησέτου.
Χαρούμενη στο πρόσωπον... (Μδ:) σιώπα, φεύγ' από μένα.
Σεμ: εσύ μου λέγεις να σιωπώ; να φεύγω εγώ από σένα;
Ώστε που ζης τριγύρωσου θα μ' έχης, και θλιμμέναις
θα κάνω νάν' αι ημέραισου πικραίς, και μαραμέναις.
Και θα σε κάμω πάντοτε νάσαι δυστυχισμένη.
Μδ: και τί έκαμα, που τόσοι εχθροί με θέλουν πεθαμένη;
Δι' άσπλαγχνην μ' έχεις;
σκληρήν με κράζεις;
μη τόσον μίσος,
μη με τρομάζεις,
κι' ο πόνος ίσως,
π' έχω να φθάνη
να με μαράνη
να νεκροθώ.
Τέτοιαν εχθρίαν,
τέτοιαν κακίαν
μιας διεστραμμένης
ψυχής στριμένης, //
σκληρή Σεμείρα,
δεν την βαστώ. (α)[82]

Σκηνή στ΄
Σεμείρα.

Η άγνωστη, και τί έκαμα! επίστευσα η θλιμμένη,
τον πόνομου μοιράζωντας, μικρός πως να μου γένη,
Κι' αντίς τον εμεγάλωσα σ' καιρόν που την Μανδάνη
πειράζοντας, επιθυμώ η ψυμου ν' ανασάνη,
Με πικρά λόγια την ψυχήν εκείνης φαρμακεύω,
μα την δικήνμου μ' όλ' αυτά εγώ δεν θεραπεύω.

[82] (α) φεύγει.

Να είν' αλήθεια δεν πιστεύω,
πως λαβαίνη θεραπείαν
όποιος είναι εις δυστυχίαν
με τα δάκρυα των πολλών.
Επειδή και με του πόνου
το παράδειγμα αναδύνει
πικροτέρα η οδύνη,
και τον κράζει εις στεναγμόν. (β)[83] //

Σκηνή ζ΄
Αρβάκης, και έπειτα η Μανδάνη.

Αρβ: Δεν την ευρίσκω μήτ' εδώ. πριχού ν' αποχωρήσω
της ποθητήςμου τον θυμόν καν ήθελα να σβίσω.
Να ματαειδώτην μίαν φοράν, κ' έπειτα ευθύς ν' απέχω.
στα πλεια βαθυά ίσως δύνομαι... μα ο αυθάδης πού ξετρέχω;
Ωιμέ θεοί! νάτην εδώ! δεν με βαστά η καρδιάμου
σ' αυτήν να παρρησιασθώ, τρέμουν τα γόνατάμου (α)[84]

Μδ: Ω εσύ, φύλαξε καλά, φύλαξε μην τολμήση
εις τούταισμου ταις κατοικιαίς κανείς να προχωρήση. (β)[85]
Ω απηλπισμένα πάθημου, ιδού σ' ελευθερίαν (γ)[86]
εις τέλος ευρεθήκατε με τόσην ασπλαγχνίαν
Τ' αίμα του ηγαπημένουμου ηθέλησα να θύσω,
εγώ τώρα το αίμαμου είναι καιρός να χύσω. (δ)[87]

Αρβ: Στέκα. (Μδ:) ω θεέ! (ε)[88] (Αρβ:) τί οργή είν' αυτή;... (Μδ:) εσύ στούτον τον τόπον;
συ ελεύθερος; συ ζωντανός πώς είσαι; με τί τρόπον;

Αρβ: Φιλικό χέρι μ' έλυσε. (Μδ:) α! ευθύς φεύγ' από μένα.
τί θέλει ειπούν, αν τώρα εδώ εύρη κανείς εσένα;
Αφησέμου, ω αχάριστε, την δόξαν, και τιμήμου.

Αρβ: και ποιος χωρίς να σε ιδή εδύνετο, ω ψυχήμου, //
Ν' αφήση την πατρίδατου; (Μδ:) τί θέλεις από μένα,
επίβουλε, κι' απάνθρωπε; (Αρβ:) μη τόσον σκληρεμένα
Λόγια, Κυράμου, εις εμέ. ιξεύρω πως απέχει
να δειξημου η καρδίασου την ευμορφιάν οπ' έχει.
Αυτή σ' εμένα είναι γνωστή, εμίλησες, Μανδάνη,
κι' ο Αρβάκης ό,τι επρόφερες καλά καταλαμβάνει.

Μδ: Εσύ ή πλανάσαι, ή ψεύδεσαι, ή ως ήτον μαθημένη

[83] (β) φεύγει.

[84] (α) παραμερίζει εις μίαν μερίαν χωρίς να τον ιδούν.

[85] β) ενός δούλου, ο οποίος ευθύς που λάβη τον ορισμόν εμβαίνει εις την σκηνήν, από την οποίαν ευγήκεν ο Αρβάκης.

[86] (γ) μοναχή της.

[87] (δ) πιάνει το μαχέρι, και το σηκώνει να σφαγή.

[88] (ε) βλέποντας τον Αρβάκην τής πίπτει το μαχέρι.

χωρίς να θέλω εμίλησε γλώσσαμου η πικραμένη.
Αρβ: Μα εγώ είμ' ακόμι μ' όλ' αυτό η φλόγα η εδικήσου.
Μδ: το μίσοςμου είσαι. (Αρβ:) το λοιπόν, σκληρή, ευχαριστήσου. (α)[89]
Ιδού εδώ είναι το σπαθί, εδώ είναι κ' η καρδιάμου,
πιάσετο εσύ, και σφάξεμε, ω άσπλαγχνη Κυράμου.
Μδ: Σου ήτον τιμή όχι παίδευσις τούτος ο θάνατόςσου.
Αρβ: συμπάθησέμε, κ' έσφαλα, καλός ο στοχασμόςσου.
Μα τούτομου το χέρι ευθύς το σφάλμα διορθώνει. (β)[90]
Μδ: τί κάνεις; μη στοχάζεσαι το αίμασου πως σώνει
Να δώσημου ευχαρίστησιν; θέλω ατιμασμένος
νάναι ο δικόςσου θάνατος, και καταδικασμένος.
Και να μην έχη μίαν σκιάν, ένα σημάδι ανδρείας.
Αρβ: σκληρή, και άσπλαγχνη, εγώ θα κάμω της καρδίας
Της εδικήσου την βουλήν (γ)[91] ευθύς τώρα παγαίνω
εις τα δεσμάμου να κλισθώ, κι' ως βούλεσαι πεθαίνω. (δ)[92] //
Μδ: Αρβάκη, άκουσε. (Αρβ:) τί θες να ειπήσμου; (Μδ:) αχ! δεν ιξεύρω.
Αρβ: και τάχ' αυτό, που με κρατεί δύνομαι εγώ να τ' εύρω;
Μην έμεινε ακόμι έρωτας, πού θέλει να καθήσω;
Μδ: σκληρότατε, τί πεθυμάς; να ειδής να κοκκινίσω;
Φεύγα, φυλάξου, και μη θες πλέον να τυραννάσμε.
Αρβ: εσύ ακόμι μ' αγαπάς, αν ούτως συμπαθάσμε.
Μδ: Τούτο ποτέ μην το κρατή ο νουςσου, και θαρρείσε,
πώς νάναι αγάπη αστόχηστο, μα φεύγα, ωιμέ! και ζήσε.
Αρβ: Ψυχή, μου λέγεις ζήσε,
μα αν έρωτα μου αρνήσαι
με κάνεις να χαθώ.
Μδ: Τί τούραγνο, ω θεοίμου!
φθάνεισου η εντροπήμου,
πλειο δεν μπορώ να ειπώ.
Αρβ: Άκουσέμε... (Μδ:) όχι. (Αρβ:) εσύ είσαι...
Μδ: φεύγ' από με, και ζήσε,
άφες κ' εμέ να ζω.
ομού
και οι δύω: Ω θε! πότε τελειώνει
αύτησου η οργή;
Τοιούτος αν δεν σώνη
πόνος να θανατώνη,
ποιος πόνος πλεια ημπορεί; (α)[93] //

[89] (α) δύνοντάς της το σπαθί ξεγιμνομένον.
[90] (β) γυρίζει το σπαθί διά να σφαγή.
[91] (γ) ρίχνει το σπαθί.
[92] (δ) κάνει να φύγη.
[93] (α) φεύγουσι και οι δύω.

Σκηνή η΄

Τόπος μεγαλοπρεπής διορισμένος διά την στεφάνωσιν του Αρταξέρξου. Θρόνος από το ένα μέρος έχοντας άνωθεν σκήπτρον, και στέφανον. και εις το μέσον θυσιαστήριον αναμένον με ένα άγαλμα του Ηλίου.

Αρταξέρξης, και Αρταβάνης με πλήθος ακολούθων, και λαού.

Αρξ: Εγώ πατέρας πλέον σ' εσάς προσφέρομαι, ω λαοίμου
παρά που είμαι βασιλεύς, κ' εσείς ω ποθητοίμου,
Πλέον σ' εμέ να λέγεσθε υοίμου ηγαπημένοι,
παρά που να λογίζεσθε σ' εμέ υποτεταγμένοι.
Θέλει φυλάξω το αίμασας, την δόξαν, τα καλάσας,
ή από πολέμους τα έχετε, ή πατρογονικάσας
Με όλην μου την δύναμιν, με αγάπην, και με πόνον,
ομοίως να φυλάγετε κ' εσείς εμέ τον θρόνον.
Και τούτην την μεταλλαγήν ας κάμη η ψυχήμας
αγάπης, και πιστότητος έως στέκεται η ζωήμας.
Θέλει είν' της Βασιλείασμου γλυκόν το χαλινάρι.
θέλει πληρώνω, ζηλωτής, του Νόμου όλα τα βάρη.
Κ' εις τούτο τον καθ' ένασας διά να βεβαιώσω
κατά τους νόμους φανερά τον όρκονμου θα δόσω. (α)[94]

Ατβ: Εδώ είναι το ποτήριον το θείον, κι' αγιασμένον,
με τούτο κάμε σ'όλουσμας τον όρκον πλεια δεμένον. (β)[95] //
Διατί έτζι της πιστότητος βεβαίωσιν μας δύνεις.
το έθος πλήρωσε μ' αυτό. (και θάνατόνσου πίνεις.)

Αρξ: «Ω εσύ υπέρλαμπρε θεέ, που τον απρίλη ανθίζεις,
»οπού εις τα πάντα εσύ ζωήν, και θάνατον χαρίζεις,
»Στράφου σ' εμέ, αν τα χείλημου ψευδίζουν σ' ό,τι λέσι,
»επάνω εις το κεφάλιμου όλη η οργήσου ας πέση.
»Καθώς το ιερόν υγρόν σβαίνει την φλόγα ετούτην (α)[96]
»έτζι κ' εμέ την ζήσινμου ομοίως σβύσεμούτην.
»Και το ποτήρι το ζωηρόν, οπ' εγώ τώρα πίνω
»φαρμάκι μέσαμου ας γενή, κ' ευθύς νεκρός ας μείνω. (β)[97]

Σκηνή θ΄

Σεμείρα, και οι ρηθέντες.

Σεμ: Φυλάξου, αφέντημου, η αυλή όλη είναι συγχισμένη
από έναν άπιστον λαόν, και περικυκλωμένη.
Κι' από φωναίς όλη βροντά, κι' όλοι τον θάνατόνσου

[94] (α) φέρνουν κατ' έμπροσθεν ένα δίσκον με το ποτήριον.

[95] (β) δύνει το ποτήριον του Αρταξέρξου.

[96] (α) χύνει μέρος από το ποτήριον εις την φλόγα.

[97] (β) το σηκώνει διά να πίη,

ζητούσι ομού, κ' εργάζονται όλοι τον χαλασμόνσου.
Αρξ: Ω θε! (γ)[98] (Ατβ:) ποία ν' απίστησε σκληροτάτη καρδία;
Αρξ: αχ βράδι εγώ γνωρίζωτον, ο Αρβάκης είν' αιτία.
Ο Αρβάκης είν' ο άπιστος. (Σμ:) ο Αρβάκης πεθαμένος...
Αρξ: όχι όχι, ζη ο αχάριστος. εγώ ο δυστυχισμένος
Τον έλυσα, και ασεβής έγινα εις τον πατέρα,
κ' η τιμωρία πρέπειμου την σήμερον ημέρα. //
Ο ίδιος εγώ εργάσθηκα τούτον το χαλασμόνμου.
Ατβ: και τί φοβήσαι, ω Βασιλεύ; φθάνει τον εαυτόνμου
Να έχης εις διαφέντευσιν, τον μόνον Αρταβάνη.
Αρτξ: ναι τρέχα να παιδεύσωμεν... κανείς καιρόν μη χάνη. (α)[99]

Σκηνή ι΄
Μανδάνη, και οι ρηθέντες.

Μδ: Στέκα αδελφέ, και πράγματα μεγάλα σ' απαγγέλλω,
εσβύσθηκεν η σύνχισις. (Αρξ:) και πώς; να μάθω θέλω.
Μδ: Ακολουθώντας ο άπιστος λαός τον Μεγαβίση
με ορμήν μεγάλην, και φωναίς, έφθασε να πατίση
Έως στην μεγαλίτερην αυλήν, όταν κραγμένος
ο Αρβάκης από ταις φωναίς έτρεξε αρματωμένος.
Και τί δεν είπε, κ' έκαμε εις διαφέντευσίνσου
εκείνη η πιστή ψυχή, να σώση την ζωήνσου;
Έδειξε το πολύ κακόν, που μέλλει να ποιήσουν,
κ' εκείνους πολλά επαίνεσε, την πίστιν που κρατήσουν.
Όλαις εδιηγήθηκε ταις χάραιςσου, κι' αξίαις.
πολλούς με παρακάλεσαις, άλλους μ' επιτημίαις,
Φωνήν, κι' όψιν αλλάσσοντας, τώρα μαλακωμένος,
τώρα αυστηρός εγένετο, και τώρα αγριεμένος.
Κάθ' ένας ρίχνει τ' άρματα, βουβός κάθ' ένας στέκει,
κι' ο Μεγαβίσης μοναχός έμεινε κι' αντιστέκει. //
Μα ο Αρβάκης ως τον λέωντα εχύθη, εκτύπησέτον,
σου έκαμε την εκδίκησιν, και εθανάτωσέτον.
Ατβ: (Ωιμέ αστόχαστε υέ!) (Αρξ:) κάποιος θεός να σώσω
μ' εφώτισε τον φίλονμου, και να τον λευθερώσω.
Ο Μεγαβίσης είν' αιτία εις ό,τι κακό εγίνη.
Ατβ: (ω δόλον ευτυχέστατον, που η τύχη για με δύνει!)
Αρξ: Μα πού είν' ο ηγαπημένοςμου Αρβάκης; εύρετέ τον
τον μπιστεμένον φίλονμου σ' εμένα φέρετέτον.

[98] (γ) απιθώνει το ποτήριον επάνω εις το θυσιαστήριον. [99] (α) κάνουν να φύγουν.

Σκηνή εσχάτη.
Αρβάκης, και οι ρηθέντες.

Αρβ: Εδώ είμαι Βασιλέαμου, στους πόδαςσου προστρέχω.
Αρξ: έρχου, έρχου σταις αγκάλαιςμου, συμπάθιο, φίλε, ας έχω,
Αν εις εσένα αμφίβαλλα. καλά είναι γνωρισμένη
σ' εμάς η αθωότηςσου. μα πλεια φανερωμένη
Κάμετην, διά να δυνηθώ με θάρρος να τιμήσω
αυτήν την πιστοσύνηνσου, και αξιαίς να σου χαρήσω.
Αφάνισε από τον λαόν την κάθε υποψίαν,
και εις εμάς, παρακαλώ, λύσε την απορίαν,
Διά το σπαθί, στο χέρισου που ευρέθη ματωμένον,
διά την φυγήνσου, και σιωπήν, και ό,τι βεβαιομένον
Σ' έκανε πταίστην, που ένοχος έδειχνες στον καθ' ένα.
Αρβ: αν εγώ, αφέντημου, ποτέ ηξιώθηκα από σένα //
Να έχω κανένα χάρισμα, άφεςμε να σωπαίνω.
τα χείλημου δεν ψεύδονται εις ό,τι εγώ σου κραίνω.
Εκείνου που σ' εγλύτωσε πίστευε, αθώος είμαι.
Αρξ: όμνυσε καν, κ' η τρομερή πράξις ας βεβαιήμε.
Εδώ είναι το ποτήριον, θείον κατά τον νόμον.
τώρα εσύ με καθαράν καρδίαν, και με τρόμον,
Ακολουθώντας το έθοςμας, κράξε θεόν κανένα
εκδικητήν, και μάρτυρα σ' αυτά, π' έχεις πομένα.
Αρβ: Είμ' έτοιμος. (α)[100] (Μδ:) (εγλύτωσε δα τώρα ο ποθητόςμου.)
Ατβ: (τί κάνω; κι' αν ομνύση ωιμέ! εφαρμακώθη ο γυοςμου.)
Αρβ: »Ω εσύ υπέρλαμπρε θεέ, που τον απρίλη ανθίζεις,
»οπού εις τα πάντα εσύ ζωήν, και θάνατον χαρίζεις,
Ατβ: (Ω συμφοράμου!) (Αρβ:) αν ψεύδεται το στόμα του Αρβάκη,
»το πότη μέσαμου ας γενή... (β)[101] (Ατβ:) στέκα, κ' είναι φαρμάκι.
Αρξ: Ω τί ακούω! (Αρβ:) ωιμέ θεοί. (Αρξ:) γιατί ως τώρα σ' εμένα
το σιωπάς; (Ατβ:) γιατί εγώ τ' ετοίμασα για σένα.
Αρξ: Μα τί έχθρα έχεις εις εμέ; (Ατβ:) να κρύβω τη βουλήμου
δεν ωφελεί, μ' επρόδωσε η αγάπη η πατρικήμου.
Εγώ του Ξέρξου είμ' ο φονιάς, εγώ ήθελα να θύσω
το αίμα το βασιλικόν, εγώ όλο ναν το χύσω.
Εγώ έκαμα το πταίσιμον, και όχι το παιδίμου
για ναν το κρύψη του έδωκα με το αίμα το σπαθίμου.
Η αχνάδα του προσώπουτου, φρίξι ην του σφάλματόςμου,
η σιωπή ήτον λύπησις, οπού σ' εμέ είχε ο γυοςμου. //
Αι! ανίσως και ολιγότερη τιμή ήτον στο παιδίμου,
ή η αγάπη εις εμέ, ετέλειωνε η βουλήμου,
Και σ' άρπαζα σ' έναν καιρόν ζωήν, και βασιλείαν.
Αρβ: τί λέγεις; (Αρξ:) Ψυχή αχάριστη! και πώς έχεις καρδίαν!

[100] (α) πιάνει το ποτήριον.

[101] (β) το ασηκώνει διά να πίη.

Σκοτώνεις τον πατέραμου, στέτοιον κακόν με βάνεις,
που εις του Δαρείου τον θάνατον εμέ ένοχον με κάνεις!
Εις πόσα σ' έσυρε κακά η ελπίδα η μιαρήσου,
ω ασεβή! ευθύς ευθύς ν' ασικωθή η ζωήσου.

Ατβ: Αν έχη εμέ ν' ασικωθή, θ' ασικωθή κ' εσένα. (α)[102]

Αρβ: ω άστρη! (Ατβ:) φίλοι τρέξετε όλοισας μετ' εμένα.
Μια τόλμη της απελπισιάς εις φύλαξιν μας βάνει,
ελπίδα άλλη δεν έχομε, ο τύραννος ας πεθάνη. (β)[103]

Αρβ: Κύρη τί κάνεις; (Ατβ:) την ζωήν ανδρίως τώρ' αφίνω.

Αρβ: ή βάλλε κάτω το σπαθί, ή το φαρμάκι πίνω. (γ)[104]

Ατβ: Μωρέ τί λέγεις; (Αρβ:) τ' άρματα σ' αυτόν μην ασικώσης,
γιατί δεν πρέπειμου να ζω, αν συ τον θανατώσης.

Ατβ: Αι! να τελειώσω άφεσμε. (δ)[105] (Αρβ:) βλέπεμε εδώ εγώ πίνω. (ε)[106]

Ατβ: στέκα υιέ αχάριστε, και το αίμαμου εγώ χύνω.
Εχάθηκα, απελπίσθηκα, ωιμέ, δειλία με πιάνει.
θες γιατί σε παρ' αγαπά ο γονήςσου ν' απεθάνη;
Ενίκησές με, αχάριστε υιέ, να το σπαθίμου. (ζ)[107]

Μδ: ω πιστοσύνη! (Σεμ:) ω προδοσιά! (Αρξ:) εσείς, ω ποθητοίμου, //
Τους αποστάτας πιάστετους, κ' ευθύς τον Αρταβάνη
σύρτετον εις τον θάνατον, κι' ως πρέπει ας αποθάνη.

Αρβ: Ω θε! σταθήτε, αφέντημου, ζητώσου ελεημοσύνην.

Αρξ: μην την ελπίζης δι' αυτόν, άμετρον σκληροσύνην
Έχει το σφάλματου. Εγώ, φίλεμου, δεν συγχίζω
τον πταίστην με τον άπταιστον Μανδάνην σου χαρίζω,
Αν θέλης διά συμβίανσου, και μετ' εμέ η Σεμείρα
να κάθεται εις τον θρόνονμου, ώστε που θέλει η μοίρα.
Αλλά δι' αυτόν τον ασεβή συμπάθιο εγώ δεν δίνω.

Αρβ: πάρε κ' εμένα την ζωήν, εμπρόςσου την αφίνω.
Αν για να σου είμαι εγώ πιστός, εσένα για να σώσω
τον Κύρημου τον δύστυχον έχω να θανατώσω.

Αρξ: Ω αρετή, που ταις καρδιαίς σκλαβώνει μ' ευφροσύνην!

Αρβ: αχ δεν ζητώσου έλεος, κάμε δικαιοσύνην.
Μα άλλαξτου τον θάνατον στον θάνατον εμένα.
εκείνος, που σ' εγλύτωσε σ' αυτά τα τιμημένα (α)[108]
Πόδια προστρέχει, ω βασιλεύ, και εις ανταμοιβήντου
ζητά διά τον Πατέρατου να δώση την ζωήντου.
Κ' έτζι η επιθυμίαισου σ' εμένα ας ξεθυμάνου,
τούτο το αίμα είν' αίματου εκείνου του Αρταβάνου.

Αρξ: Ασίκω, όχι άλλο, στέγνοξε αυτά τα τιμημένα

[102] (α) ξεγυμνώνει το σπαθί, ομοίως και ο Αρταξέρξης εις διαφέντευσιν του εαυτού του.

[103] (β) οι αποστάται φύλακες βάνονται εις πράξιν διά να κτυπήσουν.

[104] (γ) κάνει να πίη.

[105] (δ) κάνει να κτυπήση.

[106] (ε) κάνει να πίη.

[107] (ζ) ρίχνει το σπαθί, και οι φύλακες οι αποστάται γυρίζουν οπίσω φεύγοντας.

[108] γονατίζει.

δάκρυα, ψυχή ευγενηκή, ποίος αντιστέκει εσένα;
Ας ζη ο Αρταβάνης, αλλ' ας ζη εις θληβερή εξορίαν,
και ας χαρίσω του υιού πατρός την αμαρτίαν. //
Ας είν το σφάλμα του πατρός μέσα βαθυά χοσμένο,
απ' του υιού την αρετήν ας είναι αφανισμένο.

Χορός

Την πραότητα, ω Μονάρχα,
εις τον θρόνον καθησμένην,
εις εσένα τυπομένην
η Περσία δοξολογεί.
Όταν συ γενναίως την πίστιν
με την άφεσιν βραβεύεις
ενός ήρωος, κι' αντιμεύεις
του υιού την αρετήν.

Τότε λάμπει η Δικαιοσύνη,
όταν έχει εις συντροφίαν
πάντοτε την ευσπλαγχνίαν.

ΤΕΛΟΣ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Αγωνιούμαι: αγωνίζομαι, προσπαθώ
αδειά: ευκαιρία
άμε: πήγαινε
αμελεύω: αμελώ
αμή: όμως
άμποτε: μακάρι
αμφιβάνω: διστάζω, αμφιβάλλω
αμφιβολή: αμφιβολία, δυσπιστία, αναστολή, αναποφασιστικότητα
αναψυχή: ανακούφιση
ανόλπιστος: ανέλπιστος
αντάμα: μαζί
αντιμεύω: ανταμείβω, επιβραβεύω, ανταποδίδω
αντίς: αντίθετα
ανυπομονιά: ανυπομονησία
απίκρατη: χωρίς πίκρα
απογράφω: υπογράφω
απομένω: επιμένω, υπομένω
άρματα: όπλα
αρνάται: αρνείται
αστοχώ: λησμονώ
αστρικόν: η τύχη [φρ. *έχει καλό αστρικό*: είναι τυχερός]
ατός σου: μόνος σου
αυτίνο: αυτό

Βασταίνω: βαστώ, αντέχω
βλάβω: βλάπτω
βουλή: απόφαση, εντολή, διαταγή

Γδένω: γδύνω
γεναμένα: τα γεγονότα, τα συμβάντα
γέννα (τα): καταγωγή, γενιά
γονής (ο): γονιός
γροικώ και *αγροικώ*: ακούω

Διάθομαι: διατίθεμαι
διασίδι: το μη υφασμένο νήμα
διαφέντευσις: υπεράσπιση
δρομή: τρέξιμο, τροχιά

Εισέ: σε
είσου: ήσουν
ενθύμου: να θυμάσαι
(ε)νυπνιάζω: ονειρεύομαι

εξουσιά: εξουσία
έπαρε: πάρε
επείθη: εποιήθη (ανορθόγραφο)
επιθυμίζω: δείχνω επιθυμία
εποθήκαν: (ει)πωθήκαν (ανορθόγραφο)
εργαλειά: αργαλειός
ερμιά: ερημία, μοναξιά
εστάθη: συνέβη
έστοντας: επειδή
ευγάνω: βγάζω
εχθρία: έχθρα

Ζ*ηε*: ζήσε

Η*ν*: ήταν
ήτονε: ήτανε

Θ*ύμου*: να θυμάσαι
θωρία: θωριά, μορφή

Κ*αδινομένος*: αλυσοδεμένος, φυλακισμένος
καν: τουλάχιστον, ούτε
καταδικασμός: καταδίκη
κατακραίνω: κατακρίνω
καυστηρός: φλογερός
κέντημα: τύψη (συνειδήσεως)
κίνημα: κίνηση
κοπανιά: χτύπημα με κόπανο
κοπιαστής: άνθρωπος του μόχθου, εργάτης
κρένω: απαντώ, μιλάω

Λ*έσι*: λένε
λογιάζω: θεωρώ

Μ*άνιδα*: μάνητα, οργή
μανίζω: θυμώνω
ματαβλέπω: ξαναβλέπω
μάτα: πάλι, ξανά
μερία: μεριά, μέρος
μετανόνω: μετανιώνω
μετάνωσις: μετάνοια
μίλιε: να μιλάς, μίλα

Ν*αν*: να
νειδισμός: ονειδισμός, κατηγορία

Ξανοίγω: βλέπω, διακρίνω
ξεσχλώ: ξεσκίζω

Οδεύω: οδηγώ
ομνύω: ορκίζομαι (αόρ. ώμνυσε και όμνυσε)
ονειδίζω: ντροπιάζω, ευτελίζω
ονειδισιά: ντροπή
όπου: όποιος
ορισμός: εντολή, διαταγή

Π': που
παγαίνω: πηγαίνω
παρακάλεση: παράκληση
παραπολλά: πάρα πολύ
παραστήνω: παρουσιάζω, παρασταίνω
πάρεξ: εκτός, πλην
πέμουτο: πες μου το
περσεύω: πολλαπλασιάζω
πεθυμία: επιθυμία
πιθώνω: καταθέτω, αφήνω, απιθώνω
πιστοσύνη: εμπιστοσύνη
πλεια και πλέα: πιο
πομένα: (ει)πωμένα (ανορθόγραφο)
πομένω: υπομένω
πομπεύω: διαπομπεύω
πότη: πιοτό (*πότι*, ανορθόγραφο)
πράζω: πράττω
πριχού: προτού
προσπαθίζω: προσπαθώ
προφασίζω: προφασίζομαι
πταισμένος: φταίχτης, ένοχος
πύρα: εμπάθεια, πάθος

Σπλαγχνία: ευσπλαγχνία
σταλαματίδα: σταγόνα
στέκα: σταμάτα, στάσου
στέλος: στο τέλος
στενώ: αναστενάζω
στέτοια: σε τέτοια
στέτοιον: σε τέτοιο(ν)
στολή: στολίδι, επί μέρους σκηνές
στούτο: σε τούτο
στούτομου: σε τούτο μου
συγκροτώ: συναινώ, συμμετέχω
σύμπισμα: υποδαύλιση, υποκίνηση, συνέργεια
συναπαντώ: συναντώ

σύννυκτα: μέσα στη νύχτα, νυχτιάτικα
σφαίνω: σφάλλω, πέφτω έξω
σώνω: προφθάνω

Τ*ούραννο*: τυραννία, μαρτύριο
τρόπος: στη φρ. εις τρόπον οπού= ώστε, με αποτέλεσμα
τυραννεύω: τυραννώ

Φ*αμελία*: οικογένεια
φιλιά: φιλία, αγάπη
φρίζω: φρίττω
φρίξη: φρίκη
φύλαξις: προστασία, σωτηρία

Χ*αϊμός*: πλήγμα, ήττα
χωρισιά: χωρισμός
χωσμένος: κρυφός, κρυμμένος
χωστά: κρύφια, μυστικά

Ψ*εύω*: διαψεύδω
ψήμου: ψυχή μου

Ω*θέ*: θεέ μου
ώστε: ώσπου